

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut

Karina Zathejeva

Eesti keele esinemine venekeelsete teismeliste koolisõnavaras Tartu ühe kooli näitel

Bakalaureusetöö

Juhendaja Kristiina Praakli

Tartu 2023

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Noortekeel: mõiste, keelelised tunnused, uurimislugu	7
1.1 Noortekeele mõiste	7
1.2 Noortekeelele iseloomulikest tunnustest.....	8
1.3 Noortekeele uurimisest Eestis.....	9
1.4 Koolisõnavarale iseloomulikke jooni eesti ja vene keeles	11
2. Andmestik ja meetod	14
3. Analüüs	18
3.1 Eestikeelsete sõnade esinemine koolisõnavaras	23
3.1.1 Teemavaldkond <i>Õppeainete nimetused</i>	25
3.1.2 Teemavaldkond <i>Koolipersonal</i>	27
3.1.3 Teemavaldkond <i>Kooliüritused</i>	27
3.1.4 Teemavaldkond <i>Kooliruum</i>	27
3.1.5 Teemavaldkond <i>Koolitööd</i>	28
3.1.6 Teemavaldkond <i>Hinded</i>	28
3.1.7 Teemavaldkond <i>Nutiseadmed</i>	29
3.1.8 Teemavaldkond <i>Koolitarbed</i>	29
3.1.9 Teemavaldkond <i>Koolisöök</i>	29
3.1.10 Teemavaldkond <i>Riided</i>	30
3.1.11 Teemavaldkond <i>Muud kooliga seotud sõnad</i>	30
3.2 Tartu linnaosade nimetused.....	32
3.3 Tartu linna üldhariduskoolide nimetused	35
3.4 Sagedasemad eestikeelsed sõnad	38
3.5 Eestikeelse koolisõnavara ühisosa eesti õpilaste koolisõnavaraga	40
4. Arutelu ja järeldused	42
Kokkuvõte.....	45
Kirjandus	47
The usage of the Estonian language in the school vocabulary of Russian-speaking teenagers on the example of one school in Tartu.....	52
Lisa 1.	54

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen käesoleva lõputöö ise kirjutanud ning toonud korrekselt välja teiste autorite panuse. Töö on kirjutatud lähtudes Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Sissejuhatus

Eestis on mitmeid piirkondi, kus linnaruumis paiknevad lähestikku nii eesti- kui ka vene õppekeelega üldhariduskoolid. Üheks selliseks linnaks on 97 435 elanikuga Tartu (Rahvastikutoimingute osakond 2023). Enamik (78 162) Tartu elanikkonnast kõneleb emakeelena eesti keelt, vene keelt kõneleb emakeelena 14 999 Tartu elanikku (Statistikaamet 2021). Tartu linna kakskeelsed üldhariduskoolid asuvad Tartu suurimas linnaosas Annelinnas, kus elab 25,5% linna elanikkonnast (Rahvastikutoimingute osakond 2023).

Kui eesti õppekeelega üldhariduskoolis toimub õppimine läbivalt eesti keeles (v.a võõrkeelte ainetunnid), siis kakskeelsetes koolides kasutatakse õppeprotsessis vene keelt. Siiski võib arvata, et Tartus elavatel vene emakeelega kooliõpilastel on rohkem võimalusi eesti keelega kokku puutuda kui nende eakaaslastel Ida-Virumaal. Samuti võib oletada, et Tartu kakskeelsete teismeliste omavahelises suhtluses esineb ka eesti keele sõnu.

Siinne bakalaureusetöö võtab vaatluse alla Tartu Annelinna ühe kakskeelse kooli õpilastelt kogutud keeleandmed. Tartu Annelinna linnaosa õpilased õpivad kakskeelses koolikeskkonnas. Kuigi sõnavara uurimiseks on mitmeid võimalusi, on bakalaureusetöös fookus õpilaste kõnekeelsel koolisõnavaral, mida õpilased kasutavad omavahelises suhtluses või muudes koolikeskkonnaga seotud suhtlusolukordades. Võib oletada, et senisest paralleelsest koolisüsteemis tulenevalt on vene- ja eestikeelsete õpilaste keeleline ühisosa kooli sõnavaras pigem väike. Ilmselt võib ühiseid sõnu esineda infotehnoloogia sõnavaras ja mõningate õppeainete nimetustes. Ilmselt erineb vene noorte keelekasutus ka vanuse ja soo lõikes, on seotud nende eesti keele oskuse ning sõprusvõrgustikega.

Bakalaureusetöö eesmärk välja selgitada eesti keele kasutus Tartus linnas elavate ja õppivate, vene keelt emakeelena kõnelevate õpilaste koolisõnavaras. Eesmärgist lähtudes olen sõnastanud neli uurimisküsimust:

1. Mil määral esineb õpilaste koolisõnavaras eestikeelseid sõnu ja väljendeid?
2. Milliseid eestikeelseid sõnu kasutatakse kõige rohkem?
3. Millised erinevused eestikeelses koolisõnavaras avalduvad vanuse ja soo lõikes?

4. Mil määral leidub koolisõnavaras ühisosa eesti kooliõpilastega?

Andmete vähesuse ning varasemate uuringute puudumise tõttu pole teada, milline on Eesti kakskeelsetes koolides õppivate vene keelt emakeelena kõnelevate õpilaste kõnekeelne sõnavara ja kui palju võib selles esineda eestikeelseid sõnu ja väljendeid. Kõnekeelne koolisõnavara võib varieeruda sõltuvalt õppekeelest ja koolist, olles erinev eesti- ja venekeelsetes koolides. Kuigi Eesti keeleteaduses on koolinoorte keele uurimisega pikalt tegeletud, nagu annab ülevaate Kristiina Praakli (2022) artikkel, puuduvad siiani sügavamad teadmised Eesti kakskeelsetes üldhariduskoolides õppivate, vene keelt emakeelena kõnelevate õpilaste (kõnekeelse) koolisõnavara kohta. Üksikutest uuringutest leidub mõnel määral andmeid (nt Happonen 2010) eestikeelsete sõnade kasutamist vene kõnelejate seas (Sedneva 2016), slängi ja vandesõnade olemust eestlaste ja venelaste kõnekeeles (Pääro 2000; Ivanova 2008), Descartes'i Lütseumi õpilaste kõnekeelsest sõnavarast (Koka 1997), samuti on suulise keele näitel analüüsitud vene noorte koodivahetust (Zabrodskaja 2005, 2009), kuid süsteemsed uuringud puuduvad. Kui viimasel aastatel on eesti teismeliste puhul uuritud nt lühendeid (Anton 2022), intensiivistajaid (Aasa 2022), inglise keele määra (Vihman jt 2022), siis vene noorte keele kohta need andmed puuduvad. Vene noorte puhul on uuritud nende hoiakud eesti keele õppes suhtes (nt Klaas-Lang, Praakli 2015, 2018).

Bakalaureusetöö aitab kaasa sellele, et Tartu linna kakskeelsete koolinoorte keeleandmete näitel välja selgitada õpilaste kasutatav koolisõnavara nii vene kui eesti keeles. Samuti annab uusi teadmisi selle kohta, milline on vene- ja eestikeelsete noorte koolisõnavara ühisosa.

Andmekogumise viisina on kasutatud elektroonilist ankeetküsitlust. Veebiküsitluse läbiviimiseks kasutasin vastavat Google Forms'i rakendust ja keskkonda. Andmed kogusin kooli juhtkonna, eesti keele õpetajate ja õpilaste nõusolekul ühest Tartu linna vene õppekeele üldhariduskooli III kooliastme (7.–9. klass) õpilaste hulgast. Andmeid analüüsin kvantitatiivselt, et kirjeldada koolisõnavarana esitatud andmete esinemist arvuliselt.

Töö koosneb neljast sisupeatükist. Teoreetilise tausta peatükis annan ülevaate noorte keelest, selle keelelistest tunnustest ja uurimisloost eesti keeleteaduses. Meetodi peatükis kirjeldan kasutatavat uurimismeetodit ja oma andmekogumit. Analüüsipeatükis kirjeldan analüüsiprotsessi ning esitan analüüsi tulemused. Seejärel arutlen tulemuste üle, esitan järeldused ning teen kokkuvõtte. Bakalaureusetöö lisast leiab küsimustikku.

1. Noortekeel: mõiste, keelelised tunnused, uurimislugu

1.1 Noortekeele mõiste

Sotsiolingvistikas arvestavad teadlased keelejuhtide vanust, mis mängib suurt rolli keelekasutuses. Vanuserühmi on mitu, nt lapsed, noored, keskealised, eakad (Hennoste 2003: 13). Igas vanuserühmas on erinev keelekasutus. (Lehtpuu 2016: 9) Raske on määrata ühte vanuserühma, mis määraks kõik noored. Noori võib ühendada nende vanus, kuid nad on kõik erinevad nii sotsiaalselt kui ka kultuuriliselt. Noori võib vaadelda kui kõrvutada täiskasvanuid ja lapsi, kuid ka siis ei ole päris selge, kes on noor. (Wyn, White 1997, viidatud Korkus 2020: 26 kaudu)

William Labovi sõnul, kui teismeline 14-15-aastaselt hakkab aktiivsemalt suhtlema välismaailmaga, sealhulgas täiskasvanutega, hakkab arenema tema sotsiaalne tunnetus ja ilmnema stilistiline varieeruvus. See tähendab, et ümbritseva maailma ja erinevate sotsiaalsete rühmade aktiivsel mõjul hakkab teismeline eristama erinevaid keelevariante, olenevalt erinevatest sotsiaalsetest kontekstidest. Keelelised muutused toimuvad tiheda suhtlusvõrgustiku mõjul. Toimuvad katsed luua uusi piire oma ümbruse vahel: mina kui isik, eakaaslased ja vanemad. Seda vanust võib pidada slängieaks, mida eristab iseloomulik sõnavara. (Labov 1972, viidatud Hennoste 2003: 14–15 järgi)

Noortekeele all võib mõista teatud vanuses noorte keelekasutust koos noorukitele iseloomuliku sõnavaraga omavahelistes suhtlussituatsioonides ja suhtlusvõrgustikes. Noorte keelt on nimetatud mitmeti: kõnekeeleks, erikeeleks või slängiks (Praakli 2022: 1015). Slängisõnavara on omane igale sotsiaalsele grupile, näitamaks seeläbi grupi ühtsust ja võõrandumist teistest. Näiteks võivad need olla samade huvide või ametiga inimesed (õpilased, sõdurid, vangid jne). (EKK 2020: 554–555) Teisalt pole slängi ja kõnekeele eristamine sugugi lihtne (Praakli 2022: 1018). Tõnu Tender nimetab slängiks mitteformaalset sõnavara, mida kasutavad samasse sotsiaalsesse gruppi (klass, elukutse, sõbrad jne) kuuluvad inimesed. Slängiuurija Mai Loogi (1990) definitsioonis släng on nähtus, mida esineb kõnekeeles ning on tavaliselt omane noortele. Natali Happonen (2010: 204) uuris koolinoorte slängi ja nende mõistete tähendusi eesti, soome ja vene keeles ning jõudis järeldusele, et släng ei ole eraldi keel, vaid on ühise keele sees ega

erine kõnekeelest. Tiit Hennoste (2000: 13) ja Mai Loog (1990) on ühel meelel, et släng ei ole eraldi keel, vaid on osa sõnavarast.

Sageli arvatakse, et noorte keel on enamasti släng. Kuid see ei ole alati nii ja mitte kõigi jaoks. Keelekasutus on iga inimese jaoks väga individuaalne. Slängi või slängi sarnase keele kasutamine sõltub teismeliste väärtushinnangutest. Mõni kõneleja võib oma kõnes palju kasutada sellele iseloomulikku sõnavara ja keegi võib seda tüüpi sõnavara kasutamist vältida. Hendrik Meister (2008: 29) küsis oma uurimuses, mida noored peavad slängiks. Selgus, et nad ei pidanud seda mingiks salakeeleks. Nende jaoks on släng teatud sõnavara, mis erineb üldisest kõnekeelest.

Bakalaureusetöö autori jaoks on släng olukorra keel, mis varieerub ja on olemas olukorrast. Kõnelejal on võimalik valida, kuidas saab ennast väljendada, kas kasutada mingis olukorras slängi või mitte.

1.2 Noortekeelele iseloomulikest tunnustest

Noorte keelekasutus sõltub suuresti teistest ümbritsevatest inimestest. Keel mängib olulist rolli rühmade ühendamisel ja määratlemisel. Sellepärast noored räägivad samamoodi nagu nende eakaaslased. (Lehtpuu 2016: 9) Oluline on ka see, et noori ümbritsevad kaaslased annaksid oma heakskiidu kasutatavatele sõnadele ja fraasidele. Teiste mõju ja rühmas olemise soovi tõttu võivad noored kasutada isegi sõnu, mida nad ise ei kasutaks. Noorte keelekasutusest on varasemate uuringute põhjal teada, et noored loovad sõnadele uusi tähendusi, laenavad teistest keeltest, lühendavad sõnu ja loovad sõnamoodustuse abil uusi (Tender 1994: 295). Noored kasutavad sageli uudissõnu ja väljendeid, mis on populaarsed nende põlvkonna seas, kuid mis võivad olla vanematele või erineva kultuuritaustaga inimestele võõrad. Samuti võivad noored kasutada keelt, et rõhutada oma sotsiaalset identiteedi (vt Happonen 2010: 58) või kuuluvust teatud rühma või subkultuuri kogukonda. Samuti kasutavad teismelised oma keeles vandesõnu ja roppusi (Praakli 2022: 1022).

Noorte keeles võib märgata paljude laenatud sõnade kasutamist (Zabrodskaja, Kask 2016). Koodivahetus on ilmne keeleline nähtus noortel (ja mitte ainult noortel) mitmekeelse suhtluse mõjul, kus kõnes esinevad sõnad ja väljendid teisest keelest

(Vihman jt 2022: 296). Peamised põhjused teisele keelele üleminekul on uute mõistete määratlemiseks, sõnumi tugevdamiseks või olemasolevate tähenduse laiendamiseks (Praakli 2022: 1022).

On märgatav, et noorte sõnavara on selgelt mõjutatud kaasaegsest internetikultuurist, tänu millele jõuavad nende keelekasutusse paljud ingliskeelsed sõnad ja väljendid. Noortekeel näitab suunda ehk läbi noorte keele võib märgata selle aja trende ja tendentse. Andmed, mida noorte keelest kogutakse, peegeldavad keele varieeruvust, näiteks sõnavara ja ka ühiskonnas toimuvate osas. (Vihman jt 2022: 295) Noorte keeles on mõned uuringud näidanud, et poisid võivad kasutada sagedamini negatiivseid sõnu (Praakli 2022: 1023). Hiljutine uuring (vt Vihman jt 2022: 313) inglise keele kohta noorte kõnes näitas, et noorte soo ja vanuse lõikes pole olulisi erinevusi.

1.3 Noortekeele uurimisest Eestis

Eestis on noorte keele uurimine olnud katkendlik. Veelgi vähem on uuritud Eestis elavate vene emakeelega noorte keelekasutust.

Eestikeelsete noorte kõnekeelset sõnavara ja selle kasutamist uuriti enne ja pärast II maailmasõda. 1970ndatest tänapäevani uuriti slängi nähtusi kõnes. 1980. aastatel huvitas teadlasi keelekontaktide uurimine ja see, milliseid muutusi need noorte keelde toovad. Nüüd pööratakse rohkem tähelepanu inglise keelele noorte kõnepruugis. (Praakli 2022: 1024)

Esimeseks noortekeele uuringuks Eestis võib pidada Clarissa Alliku uurimust aastast 1928, kes käsitles Tallinna 14–16-aastaste tüdrukute keelt. 1920. ja 1930. aastatel koguti noortekeele sõnavara mitmes teises linnas üle Eesti (nt Tartus, Rakveres, Narvas ja Põltsamaal). 1960.–70. aastatel Eesti ühiskonnas slängi uurida oli võimatu (Loog 1990) just tollaegse poliitilise režiimi ja kultuuriolude tõttu. Oluline on mainida, et 1970-ndate lõpus jõudis eesti keeleteadusse sotsiolingvistika, mis soodustas ka noortekeele uurimist.

Koolinoorte keele järjekindlam uurimine Eestis algas 1980. aastatel, mil Mai Loogilt ja Tõnu Tenderilt ilmus sellel teemal mitmeid teadusartikleid. Neid huvitas nii sõnade päritolu, struktuur kui ka tol ajal populaarse slängi analüüs. Loogi ja Tenderit huvitas tallinlaste räägitav keel (sh sõnavara) ning uuringud näitasid, et 1980ndatel avaldasid õpilaste keelele suurt mõju soome, vene ja inglise keel. (Praakli 2022: 1017)

Tõnu Tender (1984) kogus 1982/83. õppeaastal Tallinna 20. Keskkooli õpilaste seas uusi andmeid nende slängi kohta. Loog koostas Eesti esimese slängisõnaraamatu (EESS), kuna ta nägi vajadust dokumenteerida ja analüüsida noorte keelt ja slängi eesti keeles. Andmed on kogutud 1989. aastal Tallinnas 16–18 aastate keskkoolinoorte seas (Loog 1990). Loog arvas, et eesti keele uurimine ei peaks piirduma ainult kirjakeele uurimisega, vaid peaks hõlmama ka noorte keele keelekasutust ja slängi, mis on oluline osa elavast keelest. Noorte keele osas see on oluline, sest see dokumenteerib ja selgitab noorte slängi sõnavara, mis aitab mõista noorte keelekasutust ja kultuuri. Slängi sõnaraamat annab võimaluse teadlastel uurida noorte keele arengut ja suundumisi ning mõista paremini noorte keelekasutust.

Aja jooksul on noorte keele uurimise suunad ja lähenemised muutunud. Alates 2010. aastatest on teadlasi rohkem huvitatud see, kuidas noortekeel muutub teiste keele ehk keelekontaktide mõjul (Mandel jt 2022). On ka uuritud hinnangulist sõnavara (Must 2008; Toomejõe 2008), tähendusülekandeid (Happonen 2010), lühendite kirjalikku kasutust internetis (Pulk 2013; Anton 2022), sõnamoodustust (Yildirim 2015), suulise keele leksikaalseid jooni (Lehtpuu 2016), koodivahetust (Korkus 2020) ning intensiivistajaid (Aasa 2022). Praegu on käimas projekt nimega „Teismeliste Keel Eestis“ (2019–) (TeKE; <https://sisu.ut.ee/teke/avaleht>), mille eesmärk on luua teismeliste kõne- ja netikeele korpus, mis sisaldab andmeid spontaanselt suulisest ja kirjalikust suhtlusest.

Ka keelekontaktid võivad mõjutada noorte keelt nii leksikaalselt kui ka grammatiliselt. Keelekontaktidest johtuvaid järgi nähtusi nagu koodivahetus ja laenamine on venekeelsete noorte suulises kasutuses uurinud Anastassia Zabrodskaja. Zabrodskaja (2006) selgitas välja, et venekeelsed inimesed mitte ainult ei kasuta oma kõnes eesti sõnu, vaid muudavad need venekeelse sõnamoodustuse elementidega uudseks, omaks, näiteks sõna *külm-овато*, mis tähendab veidi külma. Vene keelt kõnelevad inimesed kasutavad ka eesti keelest laenatud sõnu nagu *haigekassa ja kaubamaja*, mitte *медицинское страхование ja торговый дом*. Ka Anna Sedneva bakalaureusetöö (2016: 10–11), mis vaatles kaheksa Tartust pärit vene keelt emakeelena kõneleva 20-25 aastase noore keelekasutust näitab, et vene noored kasutavad eestikeelseid sõnu, eelkõige nimisõnu, millele lisatakse vene keele käändelõpud. Näiteks õppijate seas oli kasutatud lühendit *ÕIS* (õppeinfosüsteem) ja sõna *arvestus*:

1. А в ÕIS-е выставили оценку? (E: Kas ÕIS-i hinne on juba pandud?)
2. Ну надеюсь arvestus будет. (E: Loodan arvestus tuleb...)

Uurimused on hõlmanud ka selliseid keelelisi nähtusi noorte keeles nagu släng ja selle erinevad ilmingud, nt vandesõnad (nt Pääro 2000; Ivanova 2008). Ivanova (2008: 37) väidab oma bakalaureusetöös, et vene keele kõnelejad ei räägi enam puhtalt vene keelt. Paljud eestikeelsed väljendid esinevad vene keelekasutuses, mõnikord ka nende täpset tõlget teadmata. Natali Happoneni (2010) võrdlev uuring eesti, soome ja vene koolinoorte tähendusülekande kasutamise kohta noorte slängis näitas, et kooliõpilaste sõnavara muutub kõige enam emakeele põhjal. Üks noorte kasutatavaid produktiivsemaid viise sõnavara täiendamiseks on tähendusülekanded.

Samuti on uuritud vene noorte keelelist identiteeti ja keeleoskust. Birute Klaas-Lang ja Kristiina Praakli (2015) uurisid erinevate Eesti linnade 9. klassi õpilaste (vanuses 15-16) hoiakud eesti keele suhtes. Uuring näitas, et kui Tartu ja Tallinna õpilased puutuvad eesti keelega kokku ka väljaspool kooli, siis Ida-Virumaa kooliõpilased ainult koolis. Enamik gümnasiste plaanib tulevikus Eestist lahkuda. Samuti said nad teada, et inglise keel mängib vene keele kõnelejate seas suur roll. Venekeelsed noored valivad eestikeelsete eakaaslastega vesteldes pigem inglise keele kui eesti keele.

1.4 Koolisõnavarale iseloomulikke jooni eesti ja vene keeles

Osa noorte kõnekeelest moodustab kõnekeelne koolisõnavara. Koolisõnavara on sõnavara, mis on seotud kooliõppe ja haridusvaldkonnaga. Koolisõnavara puudutab kõike, millega õpilane koolikeskkonnas kokku puutub ning mis on seotud õppetöö, õpilaste lähiümbruse ja sotsiaalsete suhetega, nagu näiteks õppeainete nimetused, kaasõpilaste, klassikaaslaste ja koolipersonali hüüdnimed, klassiruumide, kooliasjade, linnaosade, teiste koolide ja nendes õppijate nimetused. Kuigi noorte keel on pidevas muutumises, üldjoontes võib öelda, et koolisõnavarale omistatavad sõnad, näiteks kooliainete nimetused ja kooliga seotud tegevused, moodustavad põlvkondadevahelise keelelise ühisosa ja selle sõnavara põhiosa pole aastatega kuigivõrd muutunud (Praakli 2022: 1024).

Tõnu Tenderi (2000: 144-145) uuringu järgi on eesti õpilaste koolisõnavaras üks stabiilsemad ja vähim muutunud teemavaldkondi õppeainete nimetused. Näiteks *mata* ‘matemaatika’, *esta, eta, ema* ‘eesti keel’, *lota, loodus* ‘loodusõpetus’. Kõnekeelses koolisõnavaras kasutatakse uute sõnade sõnamoodustuses kõiki põhilisi sõnamoodustusviise. Näiteks tuletamine ehk derivatsioon on sõnade tuletamine liidete abil, mis lisatakse tüvele. Tõnu Tender (1994: 353) järgi on noorte kõnekeeles üks populaarsemaid ja produktiivsemaid järelliiteid slängisõnade moodustamisel *-kas*. Koolisõnavarast võib tuua näiteks *pubekas*, koolitarvetest *pastakas*. Koolisõnavaras võib sageli leida sõnu, mille järelliide on *-a*, nagu näiteks õppeainete nimetustes *tõpa* ‘tööõpetus’, *mata* ‘matemaatika’, koolitöödest *kontra* ‘kontrolltöö’.

Noorte sõnavara sisaldab ka metafoore ja tähendusülekandeid, kus mingile asjale või nähtusele kantakse tähendus üle sarnasuse alusel. Sõna või väljend saab sellega uue või täiendava tähenduse. Tähenduse ülekandmisel mängib suurt rolli teravmeelsus, uudsus ja tabavus (Tender 1994: 349) Koolisõnavarast võib tuua näiteks sõna *saba* ‘õigel ajal tegemata töö’.

Venekeelsetes allikates nimetatakse koolisõnavara koolislängiks. Venekeelsetes allikates kasutatakse noorukite ja mitte ainult kõnekeele või mitteametliku sõnavara kirjeldamiseks mõisteid *släng* ja *žargoon*. Kooližargoon on oluline osa vene teismeliste sõnavaras (Мамаева 2007: 16).

Larisa Milyoshina jagab oma uurimuses kooliõpilaste slängi viieks leksikaal-temaatiliseks rühmaks: õppimisega seotud teemad, internet, elujärg ja vaba aeg, etiketi- ja hinnangusõnavara. Õppimisega seotud teemavaldkonda kuulub suur rühm sõnu, näiteks *столовка* (столовая) ‘söökla’, *тубзик* (туалет) ‘vets’, *пара* ‘paaristund; kaks 45-minutilist õrpetundi’, *трояк* (оценка “3”) ‘kolmekas’, *классуха* (классный руководитель) ‘klassijuhataja’, *контроша* (контрольная работа) ‘kontrolltöö’, *домашка* (домашняя работа) ‘kodutöö’, *шпоры* (шпаргалка) ‘spikker’, *физра* (физкультура) ‘kehaline kasvatus’, *литра* (литература) ‘kirjandus’, *инглиш* (английский язык) ‘inglise keel’, *математичка* (учитель математики) ‘matemaatikaõpetaja’, *географичка* (учитель географии) ‘geograafiaõpetaja’, *училка*

(учитель) ‘õps’, *школа* (школьники) ‘kooliõpilased’, *ботаник* ‘tuupur’ jne. Õpetajaid nimetatakse tavaliselt õpetatava aine järgi, nt *физичка* tähenduses naissoost füüsikaõpetaja kohta. See on moodustatud sõnast *физика* ‘füüsika’, mille tüvele *физ* lisatakse vene keele sõnamoodustuses kasutatavad nimisõna sufiksidsid *-ич-* ja *-к-*, millest saab moodustada uusi samatüvelisi sõnu, mis viitavad isikule või asjale. Lõpp *-а* näitab, et sõna on naissoost. Kasutatakse ka sõna *училка* (учитель) ‘õps’, mis on tuletatud substantiivist *учительница* ‘õpetaja’. Teise suure teemarühma moodustavad internetiga seotud sõnad, eriti veebi- ja nutiseadmete sõnavara, mis on samuti osa koolisõnavarast, nagu näiteks *комп* (компьютер) ‘arvuti’, *клава* (клавиатура) ‘klaviatuur’. Samasse rühma kuulub ka arvutimängude ja *e*-spordi släng. Etiketisõnade all mõistab Milyoshina viisakusvormeleid (nt tervitused ja vabandamine), nt *здоров* (здравствуйте) ‘tere’, *хай* (vn привет – ingl *hi*), *плиз* (vn пожалуйста – ingl *please*) ‘palun’, *пасибки* (спасибо) ‘aitäh’. Hinnangusõnavara alla kuuluvad hinnanguid väljendavad sõnad, nt *клево* ‘marudalt’, *круто* ‘äge’, *дичь* ‘jama’, *офигенно* ‘sigavinge’ jt. (Milyoshina 2021: 366-367)

Koolinoorte teadusajakirjas „Noor teadlane“ (vn „Юный ученый“) 2019. aastal ilmunud Ekaterina Rudenoki ja Ekaterina Obukhova uurimus vene kooli õpilaste kohta teemal „Koolislängi sõnamoodustusanalüüs“ näitas, et koolislängi sõnamoodustuses kasutavad vene noored sõnade lühendamist (nt *кросы* ‘кроссовки’ (tossud)). Levinud on ka metafooride ja polüseemia kasutamine ning võõrkeeltest ja allkeeltest (nt vanglakeel) laenamine. (Руденок, Обухова 2019) Näiteks sõna *кореш* ‘sõps/semu’ on tulnud kriminaalse maailma žargonist ning tähendab ‘kuriteo kaasosaline’. (Харькова, Амирханова 2016: 163) Ka Happonen (2010: 73) kirjutab oma magistritöös, et vene keelt kõnelevate teismeliste seas võetakse slängisõnad sageli üle kurjategijate argoost. Koolitemaatikast võib tuua näiteks substantiiv *параша* ‘hinne 2’, mis vanglakeeles tähendab väljaheidete nõu vanglas.

2. Andmestik ja meetod

Keeleandmete kogumiseks on mitmeid võimalusi. Siinse bakalaureusetöö andmed on kogutud veebis teostatud küsitluse teel, millele õpilased vastasid kirjalikult. Veebiküsitlus on interneti kaudu läbiviidav küsitlus. Küsitlusele vastajad saavad interneti kaudu lingi ning link viib omakorda keskkonda, milles ankeet koostati ning milles küsitlusele vastatakse. (lähemalt Beilmann 2020)

Kuigi küsitlus pole kõige ideaalsem viis sõnavara kohta andmete kogumiseks (Praagli 2022: 1019–1020), kasutasin bakalaureusetöös just seda meetodit, sest algne eesmärk oli kaasata andmekogumisse mitme üldhariduskooli III kooliastme õpilased, et koguda kõnekeelset koolisõnavara võimalikult paljudelt õpilastelt. Ankeetküsitluse plussidena on võimalus suure andmehulga dokumenteerimiseks. Miinuseks on aga see, et kõnekeelest pärit sõnade kohta tuleb kirjalikult küsida. Samuti ei saa kindel olla selles, kas ankeetides nimetatud sõnavara on ka tegelikult kasutuses või kirjutavad õpilased ankeeti sõnu, mida nad tunnevad või on teistelt kuulnud. Et teada saada, kas ankeetides märgitud sõnu ka tegelikult kasutatakse ja kuidas seda tehakse, tuleks andmeid täiendavalt koguda suulistest autentsetest suhtlussituatsioonidest. Ankeedi ja andmetega võib ette tulla ka erinevaid manipuleerimisi, näiteks kui ankeet on mahukas, võivad vastajad ära väsida ning jätta ankeedi täitmise pooleli, nagu on viidatud ka mitmetes uurimustest. (Praagli 2022: 1019–1020; Beilmann 2020)

Ankeet koosnes kahest osast. Eeskujuna kasutasin varasemaid slängiuuringuid, milles andmed on kogutud küsitluste teel. Selleks tutvusin Natali Happoneni (2010) magistritööga, kus on käsitletud tähendusülekandeid noortekeeles ning Mai Loogi (1990a; 1990b) ja Tõnu Tenderi (1984) uurimustega.

Esimene osa sisaldas sotsiodemograafilisi andmeid õpilase kohta nagu emakeel, vanus, sugu ning klass, milles õpib. Muid isikuandmeid ei küsitud. Teine osa koosnes 13 teemavaldkonnast ning sisaldas kokku 90 otsingusõnu, millele õpilastel paluti kirjutada kõnekeelsed vasted. Kõik teemavaldkonnad hõlmasid kooli ja koolikeskkond: *õppeained*, *kooli personal*, *üritused*, *kooliruumid*, *koolitööd*, *hinded*, *linnaosad*, *koolid ja nendes õppivad õpilased*, *nutiseadmed*, *koolitarbed*, *koolisöök*, *riided ja muud kooliga seotud*

sõnad. Õpilaste ülesanne oli vastata kirjalikult iga küsitud sõna puhul, milliseid sõnu nad ise kasutavad või olid kuulnud, et teised neid kasutavad. Õpilastel esitatud ülesanne oli esitatud järgmises sõnastuses: „Kirjuta iga sõna järele sõnad, mida kasutad ise või oled kuulnud, et teised õpilased kasutavad.“

Ankeet oli koostatud kahes keeles. Õpilased said ise valida, kas vastavad küsitlusele vene või eesti keeles. Ainult kolm õpilast valisid täitmiseks eestikeelse küsitluse, ülejäänud 30 õpilast täitsid venekeelse. Andmete kogumise keskkonnana kasutasin vabavaralist rakendust Google Forms.

Uuringu esialgne eesmärk oli võrrelda Tartu Annelinna piirkonna üldhariduskoolide (3 eesti- ja 2 kakskeelset) III kooliastme kõnekeelsed koolisõnavara. Kuigi pöördusin uuringu läbiviimiseks mitmeid kordi koolide juhtkondade poole, osalesid uuringus ühe kooli õpilased. Teiste koolide mitteosalemise põhjused võivad olla erinevad.

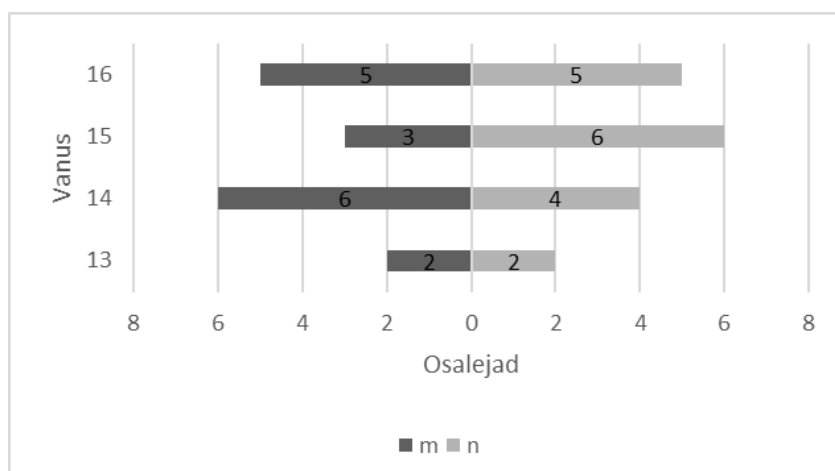
Seega kogusin andmed Annelinna linnaosa ühe kakskeelse üldhariduskooli III kooliastme (7. – 9. klass) õpilastelt. Kokku osales uuringus 33 õpilast vanuses 13–16 eluaastast. Ankeedi täitnute koguarv oli 36. Kahjuks polnud kolme ankeeti võimalik kasutada, sest ankeeti täites oli tehtud nalja või jäetud enamikus täitmata. Samuti tõlkisid kaks õpilast kõik küsitlusankeedi venekeelsed sõnad eesti keelde.

Enamik küsitlusele vastanuist (60,6%) õppis 9. klassis (20 inimest); 8. klassis õppis viis ning 7. klassis kaheksa õpilast. Küsitlusele vastanute sooline jaotus oli peaaegu võrdne: veebiküsitluses osales 16 tüdrukut ja 17 poissi. Klasside kaupa jagunemine ei olnud võrdne, sest uuringus osalenute arv sõltus lõpuks sellest, kui palju õpilasi andmekogumise päeval mingist klassist koolis oli ning kui paljud neist eesti keele ainetunnis osalesid. Ka on õpilaste arv klassides ebavõrdne. Uuringus osalenute jagunemist klasside ja soo lõikes illustreerib tabel 1.

Tabel 1. Uuringus osalenud õpilaste jagunemine klasside ja soo lõikes

Klass	Tüdrukud	Poisid	Kokku
7. klass	4	4	8
8. klass	2	3	5
9. klass	10	10	20
Kokku	16	17	33

Vanuse lõikes jagunevad uuringu 33 keelejuhti järgmiselt: 13-aastaseid osales uuringus neli, neist kaks poissi ja kaks tüdrukut; 14-aastasi osales kümme, neist neli olid tüdrukud, kuus poisid. 15-aastasi oli kokku üheksa: kuus tüdrukut ja kolm poissi; 16-aastasi kümme: viis tüdrukut ja viis poissi (vt Joonis 1).

Joonis 1. Uuringus osalenud õpilaste vanuseline ja sooline jagunemine

Õpilased ei ole keeleliselt taustalt kuigi heterogeensed, enamik peab oma emakeeleks vene keelt, kaks õpilast eesti, üks vene ja läti, üks õpilane ukraina keelt.

Õpilastelt nende koolisõnavara kohta andmete kogumiseks pöördusin *e*-kirja teel koolide direktorite ja õppealajuhatajate poole, et paluda neilt luba uuringu läbiviimiseks. Kirjas oli info minu ja minu õpingute kohta, mainisin oma tööeesmärgi, kirjeldasin keeleandmete kogumise protsessi ning lisasin neile tutvumiseks elektroonilise ankeedi.

Kirjutasin, millest küsitlus koosneb, samuti, milliseid isikuandmeid õpilane täitma peab. Samuti kirjeldasin, kui kaua umbes võtab täitmine aega. Lisasin juurde ka lingi, et koolid saaksid ankeediga ka ise tutvuda. Kokku pöördusin viie kooli poole, kuid uuringusse õnnestus kaasata üks kool. Kui olin koolist positiivse vastuse saanud, võtsin ühendust eesti keele õpetajatega. Õpetajad viisid küsitluse läbi oma eesti keele tundides nende õpilastega, kes olid uuringust huvitatud, soovi avaldanud ja osalemiseks nõusoleku andnud. Uuringu läbiviimiseks palusin ka kooli juhtkonnal teavitada õpilaste uuringus osalemisest ka nende vanemaid.

Andmeid koguti kokku kolmel korral, kolme klassi eesti keele tundides. Viibisin ka ise ühe andmete kogumise situatsiooni juures. Osalesin eesti keele tunnis ning rääkisin õpilastele oma uurimusest. Uuring tekitas õpilastes elevust, ja ka seda tuleb andmete analüüsimisel arvestada. Näiteks küsisid mitmeid õpilased, kas ankeeti tohib täita mitmekesi või kas roppsõnade kirjutamine on lubatud. Teistes klassides viis uuringu läbi õpetaja üksi, et vältida minu kui andmete koguja võimalikku mõju.

Kokku kogusin 2212 sõna. Pärast andmete puhastamist ja kontrollimist kaasasin andmete analüüsimisse 2053 sõna. Lugesin kokku kõikide sõnade iga esinemiskorra, seejärel kõikide sõnade esinemise keelte lõikes. Kahest või enamast sõnast koosnevaid sõnaühendeid arvestasin kirja pandud sõnade arvu järgi. Eestikeelseteks sõnadeks pidasin ka kirillitsas kirjutatud eestikeelseid sõnu. Andmed puhastati õpilaste kirjutatud sõnadest ja fraasidest, mis ei olnud seotud küsitava koolisõnavaraga. Mitmed ankeedid olid mitte ühtlaselt täidetud, st paljud lahtreid jäid tühjaks. Andmete puhastamise, kontrollimise ning kõik analüüsid teostasini Exceli töövahendeid kasutades.

3. Analüüs

Uuringus püstitatud eesmärgi saavutamiseks sõnastasin neli uurimisküsimust, millele andmeid analüüsid vastust otsisin. Kõigepealt vaatasin nimetatud sõnade esinemist sõnaliikide lõikes. Et teada saada, kuivõrd eestikeelseid sõnu ja väljendeid venekeelsete kooliõpilaste koolisõnavaras esineb ning milliseid eestikeelseid sõnu kasutatakse kõige rohkem, selgitasin välja, kui palju sõnu oli eri keele lõikes nimetatud (fookus oli eesti keelel) ning leidsin kõige rohkem kasutatavad eestikeelsed sõnad. Samuti vaatasin sõnade esinemist uuringus osalenute soo ja vanuse lõikes. Eesti õpilastega ühisosa tuvastamiseks kõrvutasin varasemate uuringute andmeid enda andmetega. Kõiki esinemissagedusi analüüsisin Excel tarkvaraga.

3.1 Sõnade esinemissagedus koolisõnavaras sõnaliikide lõikes

Esimeses analüüsis esitan andmestiku üldkirjelduse sõnaliikide lõikes. Andmete analüüsist selgus, et kõige rohkem kirjutati sõnade vasteteks nimi-, tegu-, arv- ja omadussõnu.

Substantiivid. Ülekaalukaima osa (94,54%) kõigist ankeetides vastetena nimetatud sõnadest moodustasid substantiivid. Substantiivid on sõnaliik, mida kasutatakse asjade nimetamiseks (EKK: 158). Substantiivide suur hulk ainetikus pole üllatav. Ühelt poolt on see tingitud asjaolust, et ankeedis otsitigi sõnade vasteid enamasti nimisõnadele. Teisalt kasutatakse igapäevaelus nimisõnu asjade ja nähtuste nimetamiseks kõige rohkem. Samuti on varasematest uuringutest teada, et õpilaste kõnekeelele on nimisõnade (eriti sünonüümide ja metafooride) esinemine väga iseloomulik ja selles väljendub keeleline loovus (Happonen 2010: 206). Enamiku sõnadest moodustasid ühesõnalised substantiivid. Substantiive märgiti vasteteks kõikides teemavaldkondades. Tabel 2 annab ülevaate, milliseid sõnu nimetati sõnade vastetena näiteks uuringus otsitud sõnadele *arvuti*, *tahvelarvuti*, *klaviatuur*, *projektor* ja *mobiiltelefon*:

Tabel 2. Substantiivide nimetamine teemavaldkonnas *Nutiseadmed*

Märksõna	Sõnavasted ja esinemiskord ankeetides
Компьютер ‘Arvuti’	<i>комп (26), ПК (2), ноут (1), компьютер (1)</i>
Планшет ‘Tahvelarvuti’	<i>планшет (13), доска (3)</i>
Клавиатура ‘Klaviatuur’	<i>клава (26), клавиатура (1), кейборд (1)</i>
Проектор ‘Projektor’	<i>проектор (14)</i>
Мобильный телефон ‘Mobiiltelefon’	<i>телеф (11), мобила (11), телефон (9), мобильник (3)</i>

Kogutud andmetest näitavad, et õpilaste venekeelsest sõnavarast leidub nii vene kirjakeelde kui vanglažargooni kuuluvaid sõnu. Kõik esinenud slängisõnad olid substantiivid ning neid nimetasid nii poisid kui tüdrukud. Järgmised vene slängisõnad on seotud halvustava, põlgliku tähendusvarjundiga või mingil moel vanglateemaga: näiteks teatud õpilasi kutsutakse vanglaslängist tuntud nimetustega: näiteks *sõbra* tähenduses kasutatakse substantiivi *кореш* ‘sõps/semu’; substantiivi *параша* ‘parask’ kasutatakse, kui keegi on saanud hindeks “ühe” või “kahe”. Muudest vene kõnekeeles levinud sõnadest nimetati õpilase tähenduses substantiive *школа* ‘koolilapsed’, *задрот* ‘*nohik*’ ja *ботан* ‘*tuurur*’; riietusruumi tähenduses *раздевалка* ‘riietusruum’; tossude tähenduses *кроссы*; kooli tähenduses *дурдом* ‘hullumaja’; söögi tähenduses *хавка*. Sõnamoodustuses on produktiivsed sufiksud -к- ja -ш-, nt *дирек* (директор) ‘direktor’ ja *исправка* (исправление работ) ‘töödeparandus’ ja *раздеша* (раздевалка) ‘riietusruum’. Kasutatakse ka sõnade lühendamist: *шк* (школа) ‘kool’, *кр* (контрольная работа) ‘kontrolltöö’, *телеф* (телефон) ‘telefon’.

Numeraalid. Sageduselt järgmisena nimetati arvsõnu. Andmestikus esineb kokku 64 arvsõna, mis moodustavad ainekogu kõigest nimetatud sõnadest 3,12%. Arvsõnade esinemine on selgelt seotud kahe teemavaldkonnaga: õpitulemuste ja Tartu linna üldhariduskoolide nimetustega. Kuna uuritavate koolis hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi viie palli süsteemis, selgitab see ka arvsõnade suuremat esinemist ankeedis (vt Tabel 3).

Tabel 3. Numeraalide nimetamine teemavaldkonnas *Hinded*

Hinne	Vene kirjakeeles	Vene kõnekeeles
5	<i>пять</i> (9)	<i>пятерка</i> (11), <i>пятик</i> (4)
4	<i>четыре</i> (11)	<i>четвёрка</i> (12)
3	<i>три</i> (11)	<i>тройка</i> (9), <i>тройк</i> (4)
2	<i>два</i> (8)	<i>двойка</i> (10), <i>двоак</i> (2), <i>параша</i> (4)
1	<i>один</i> (5)	<i>единица</i> (7), <i>кол</i> (12), <i>параша</i> (1)

Arvsõnu kasutatakse tulenevalt Tartu linna üldhariduskoolide endistest nimetustest, mis varasemalt sisaldasid järgarvsõna, nt Tartu Annelinna Gümnaasium kandis varem nimetust Tartu 13. Keskkool; Tartu Aleksander Puškini Kool nimetust Tartu 6. Keskkool. Varasemad nimetused on õpilaste seas endiselt kasutusel. Üldhariduskoolide ja linnaosade nimetusi käsitlen pikemalt alapeatükis 3.2 ja 3.3.

Adjektiivid. Adjektiive märgiti kokku 43 ehk 2,09% kõikidest sõnadest. Ka adjektiivide märkimises tõusid esile teemavaldkonnad, kus neid enim märgiti. Enamik omadussõnu esines teemavaldkonnas „Riided“ ja „Koolitoit“: *спортивные штаны* ‘spordipüksid’, *спортивная обувь* ‘spordijalats’, *невкусный суп* ‘mittemaitsev supp’, *салаты разные* ‘erinevad salatid’. Kõik nimetatud adjektiivid on kirjakeelsed.

Verbid. Verbe märgiti kokku viis korral (0,24% kõigist sõnadest) ja kõik need on seotud kahe tegevusega seoses koolitöödega: *maha kirjutama*, mille vastena mainiti neljal korral vene verbi ‘*снучать*’. Ühel korral märgiti tähenduses *kodutööd parandama* verbi ‘*исправлять*’. Kõik sõnad pärinevad vene kirjakeelest, kõnekeelest pärit sõnu ei mainitud.

Muudesse sõnaliikidesse kuuluvaid sõnu ankeetides ei esinenud.

Nimetatud sõnade esinemine soo ja vanuse lõikes. Vaadates andmeid uuringus osalenud poiste (n=17) ja tüdrukute (n=16) lõikes näeme, et tüdrukud kirjutasid rohkem sõnadele vasteid kui poisid, vastavalt 1118 ja 935 substantiivi, numeraali, adjektiivi või verbi. Kui vaadata esitatud andmeid vanuse lõikes, võib märgata, et vanuse kasvades suurenes vasteteks kirjutatud substantiivide hulk. Kõige suurem oli nimetatud substantiivide hulk 16-aastastel (kokku 583 sõna), kõige väiksem 13-aastastel (266). 15-aastaste ankeetides nimetati kokku 565, 14-aastastel 527 sõna. Võib-olla on vanemate teismeliste kasutatud suurem substantiivide arv tingitud sellest, et nad osalesid uuringus aktiivsemalt kui nooremad. Samuti mainiti varajastes uuringutes (nt Lehtpuu 2016: 81), et suulistes intervjuudes ühe Tartu üldhariduskooli õpilastega esines noorukite suulises kõnes palju substantiive. Adjektiive ja numeraale kirjutasid vastetena enim 14-aastased. Verbe esines andmetes kokku viiel korral, neid kirjutasid kolm korda 16-aastased ja üks kord 14- ja 15-aastane vastaja.

13-aastaste (kaks tüdrukut, kaks poissi) puhul oli vasteteks kirjutatud substantiivide arv peaaegu võrdne (vastavalt 132 ja 134). Adjektiive nimetasid poisid kaks sõna rohkem kui tüdrukud. Arvsõnu märkisid tüdrukud jällegi rohkem kui poisid, vastavalt 13 ja 3. Verbe ei märgitud kordagi.

14-aastaste tüdrukute (kokku neli) ja poiste (kokku kuus) hulgas adjektiivide ja numeraalide esinemises suuri erinevusi ei olnud. Kuigi adjektiive ja numeraale esineski andmetest vähe, võib märgata, et just 14-aastased nimetasid neid rohkem kui neist nooremad ja vanemad õpilased. Verbe nimetati ühel korral (14-aastane poiss).

15-aastaste tüdrukute ja poiste ankeetide puhul nähtub, et tüdrukud märkisid vastetena kaks korda rohkem substantiive kui poisid, kuid tüdrukuid osaleski uuringus rohkem kui samas vanuses poisse (vastavalt kuus ja kolm). Sama nähtub adjektiivide puhul. Arvsõnu kirjutasid jällegi poisid vastetena rohkem kui tüdrukud.

Uuringus osalenud samas vanuses tüdrukute ja poiste arv on võrdne vaid 16-aastaste puhul (vastavalt 5 ja 5). Tüdrukud märkisid substantiive pisut rohkem kui samas vanuses poisid, adjektiive, numeraale esines rohkem poiste kasutuses.

Kõikide sõnaliikide esinemissagedust illustreerib tabel 4.

Tabel 4. Substantiivide, adjektiivide, numeraalide ja verbide esinemine soo ja vanuserühma võrdluses

Vanus ja sugu		substantiivid (N)	adjektiivid % (N)	numeraalid % (N)	verbid % (N)
13	poisid	6,53 (134)	0,24% (5)	0,15 (3)	0 (0)
	tüdrukud	6,43 (132)	0,15 (3)	0,63 (13)	0 (0)
	Kokku	12,96 (266)	0,39 (8)	0,78 (16)	0 (0)
14	poisid	14,27 (293)	0,34 (7)	0,44 (9)	0,05 (1)
	tüdrukud	11,4 (234)	0,29 (6)	0,49 (10)	0 (0)
	Kokku	25,67 (527)	0,63 (13)	0,93 (19)	0,05 (1)
15	poisid	8,52 (175)	0,29 (6)	0,15 (3)	0,05 (1)
	tüdrukud	19 (390)	0,24 (5)	0,68 (14)	0 (0)
	Kokku	27,52 (565)	0,54 (11)	0,83 (17)	0,05 (1)
16	poisid	13,64 (280)	0,34 (7)	0,49 (10)	0,05 (1)
	tüdrukud	14,76 (303)	0,19 (4)	0,1 (2)	0,1 (2)
	Kokku	28,4 (583)	0,54 (11)	0,58 (12)	0,15 (3)
Kokku		94,54% (1941)	2,09% (43)	3,12% (64)	0,24% (5)

3.1 Eestikeelsete sõnade esinemine koolisõnavaras

Kogutud andmed näitavad, et õpilaste koolisõnavaras leidub sõnu vene, inglise ja eesti keelest. Otsitud märksõnadele vastetena loetletud sõnade hulgas domineerib õpilaste emakeel, vene keel. Vene keel moodustab küsimustikule vastatud sõnadest 81% (1663 sõnu kokku). Järgmisena esines kõige rohkem sõnu eesti keelest. Eestikeelsete sõnade osakaal moodustas kõigist sõnadest 17,78% (kokku nimetati 365 sõna). Eestikeelseteks sõnadeks liigitusid ka sõnad, mis on kirjutatud ladina tähtedega, ning need, mis on kirjutatud kirillitsas ja kõlavad nagu eesti sõnad, nt *мяркус* 'märkus'. Kokku esitati 32 erinevat eestikeelset sõna (arv ei hõlma linnaosade ja koolide nimetusi). Inglisekeelseid sõnu nimetati ainekust kõige vähem, kokku 24 sõna (1,17% kõikidest sõnadest).

Eri keelte sõnade esinemine soo ja vanuse lõikes. Järgmisena vaatlen eri keeltes nimetatud sõnu vanuse ja soo lõikes. 13-aastastel poistel esines eestikeelseid sõnu ühe võrra rohkem (kokku 21 esinemist) kui tüdrukutel (kokku 20 esinemist). Ka ingliskeelsete sõnade puhul esines poistel üks sõna rohkem kui tüdrukutel. Samuti nimetasid poisid kümnekond venekeelset sõna (kokku 144 sõna) rohkem kui tüdrukud (kokku 134 sõna).

14-aastaste poiste ja tüdrukute puhul esines eestikeelseid sõnu võrdselt, mõlemal 51 sõna. Inglisekeelseid sõnu esines poistel kaks sõna rohkem kui tüdrukutel. Suur erinevus nähtub venekeelsete sõnade kasutuses: poisid kirjutasid sõnade vastetena 80 venekeelset sõna rohkem (kokku 263 esinemist) kui tüdrukud (kokku 183 esinemist).

Kuigi sõnaloendid näitavad, et 15-aastased tüdrukud nimetasid rohkem nii eesti kui venekeelseid sõnu kui samas vanuses poisid, tuleb ka siin 15-aastaste tulemuste puhul arvestada, et tüdrukuid osales uuringus rohkem kui poisse (vastavalt 6 ja 3). 15-aastased poisid nimetasid sõnade vastetena 30, tüdrukud 64 eestikeelset sõna; tüdrukud 328 venekeelset, poisid 140 venekeelset sõna. Inglise päritolu sõnade kasutus oli 15-aastastel väike: poisid kirjutasid viis, tüdrukud neli ingliskeelset vastet.

16-aastaste puhul oli eestikeelsete sõnade nimetamine suurem tüdrukute seas. Tüdrukud nimetasid kokku 70, poisid 49 eestikeelset sõna. Inglisekeelseid sõnu nimetati kokku kuuel korral (poistelt neli, tüdrukutelt kaks sõna). Venekeelseid sõnu nimetati peaaegu võrdselt: poisid 231, tüdrukud 240 sõna.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kõige vähem nimetasid eestikeelseid sõnu 13-aastased poisid ja tüdrukud (vastavalt 21 ja 20 sõna). Kõige rohkem eestikeelseid sõnu esines 16-aastastel tüdrukutel (70 sõna). Põhjuseid, miks tüdrukud 16-aastaselt rohkem eestikeelseid sõnu kasutasid kui teised, võib olla palju. Võib-olla on nad selles vanuses aktiivsed keeleõppes, neil on ka rohkem suhtluskontakte väljaspool kooli.

Poisid nimetasid kõigis vanuses õpilaste seas ingliskeelseid sõnu rohkem kui tüdrukud. Kõige rohkem nimetasid ingliskeelseid sõnu 15-aastased poisid, kõige vähem 13-aastased. Inglisekeelseid sõnu kasutati kõige rohkem õppeainete “Inglise keel” ja “Ajalugu” puhul (nt *инглиш* (9), *инглишь* (2), *энглиш* (2), *english* (2) – ingl *English* ‘inglise keel’ *хистору* (4) – ingl *history* ‘ajalugu’) ning arvuti- ja mängusõnavaras (nt *кейборд* – ingl *keyboard* ‘klaviatuur’ ja *teammate* (1), *туммейм* (1) ‘meeskonnakaaslane’). Eestikeelsete sõnade esinemist käsitlet lähemalt alapeatükis 3.2. Nagu eestikeelsete sõnade puhul, suurenes ka venekeelsete sõna nimetamine vanusega. Kõige rohkem nimetasid erinevaid venekeelseid sõnu 16-aastased (kokku 471 venekeelset sõna), kõige vähem 13-aastased (kokku 278 venekeelset sõna).

Ühe Tartu üldhariduskooli eesti õpilaste suulist keelt uurinud Kairit Lehtpuu (2016: 50) andmetest selgus, et, et kõige populaarsem keel, millest laenatud sõnad teismeliste keeles pärinevad, on inglise keel. Järgmisena laenati sõnu enim vene, soome ja prantsuse keelest. Minu uuringu tulemuste järgi laenavad vene keelt kõnelevad õpilased sõnu eesti ja inglise keelest. Teistest keeltest pärit sõnu andmetes ei esinenud. Eesti-, inglisis- ja venekeelsete sõnade esinemist soo ja vanuse lõikes näitab tabel 5.

Tabel 5. Eesti-, inglisis- ja venekeelsete sõnade esinemine soo ja vanuserühma võrdluses

Vanus ja sugu		eesti keel % (N)	Inglise keel % (N)	vene keel% (N)
13	poisid	1,02% (21)	0,1% (2)	7,01% (144)
	tüdrukud	0,97% (20)	0,05% (1)	6,53% (134)
	Kokku	2% (41)	0,15% (3)	13,54% (278)
14	poisid	2,48% (51)	0,19% (4)	12,81% (263)

	tüdrukud	2,48% (51)	0,1% (2)	8,91% (183)
	Kokku	4,97% (102)	0,29% (6)	21,72% (446)
15	poisid	1,46% (30)	0,24% (5)	6,82% (140)
	tüdrukud	3,12% (64)	0,19% (4)	15,98% (328)
	Kokku	5,02% (103)	0,49% (9)	22,8% (468)
16	poisid	2,39% (49)	0,19% (4)	11,25% (231)
	tüdrukud	3,41% (70)	0,1% (2)	11,69% (240)
	Kokku	5,8% (119)	0,29% (6)	22,94% (471)
Kokku		17,78% (365)	1,17% (24)	81% (1663)

3.2 Eestikeelsete sõnade esinemine teemavaldkondade lõikes

Järgmisena käsitlen teemavaldkondi, kus kasutati eestikeelseid sõnu. Enamik eestikeelseid sõnu kuulusid teemavaldkonda “Õppeainete nimetused”, “Tartu linna üldhariduskoolide nimed” ja “Tartu linnaosade nimed”. Kordagi ei nimetatud eestikeelseid vasteid hinnete, nutiseadmete, koolitarvete, koolisööikide ja riiete teemavaldkondades.

3.1.1 Teemavaldkond *Õppeainete nimetused*

Selles teemavaldkonnas esines eestikeelseid vasteid kõige rohkem, kuid enamasti olidki need kirjutatud õppeainete ametlike nimetuste kujul. Erines see, kas õppeainete nimetused kirjutati ladina tähtedega või kirillitsas. Eestikeelseid sõnu nimetati enim õppeainete “Eesti keel”, “Loodusõpetus”, “Inimeseõpetus”, “Kunst” ja “Tööõpetus” puhul. Õppeaine “Eesti keel” vastetena nimetati kirjakeelset *eesti keel* (14-aastane poiss) või varianti *eestik* (15-aastane tüdruk), mille lisati vene deminutiivne sufiks -к-. Õppeaine “Inimeseõpetus” ametliku nimetuse kõrval märgiti sageli ka lühendatud varianti *инимесе*. Seda kasutasid rohkem tüdrukud kui poisid, enim 14-aastased. Õppeainet “Loodusõpetus” nimetatakse eestikeelsena õppeaine ametliku nimetuse järgi. Sõna esines peaaegu kõikidel, kuid seda nimetasid rohkem siiski tüdrukud (vastavalt 10 ja 6). Ainult 15-aastased poisid ei kirjutanud vasteid õppeainele “Loodusõpetus”. Õppeaine “Kunst”

vastetena nimetati eestikeelsetena *kunst* (kokku 4 esinemist) ning kirillitsas kirjutatud *кунст* (kokku 4 esinemist). Sõna *kunst* kirjutasid kaks poissi vanuses 16 ja 15 ning kaks tüdrukut vanuses 15 ja 16 eluaastat. Kirillitsas eestikeelse sõna *кунст* kirjutasid kaks 14-aastast ja üks 16-aastane poiss ning 16-aastane tüdruk. Õppeainet “Ajalugu” kasutakse koolisõnavaras nii, nagu see on ka ametlikus kasutuses. See esines 14-aastasel poisil ja tüdrukul ning 15-aastasel tüdrukul. Ühel korral esines õppeaine nimetus kujul *аялугу* (15-aastane tüdruk). Õppeaine “Tööõpetus” puhul nimetati ametlikku eestikeelset terminit *tööõpetus* (15-aastane tüdruk).

Suurt kirjalikku varieerumist näeb õppeainete “Inimeseõpetus” ja “Loodusõpetus” nimetuste variantide kirjutamisel. Ladina tähtedega kirjutati viiel korral eestikeelne lühend *inimese*, ühel korral *inimeseõpetus*; kirillitsas kirjutati *инимесе* (11 esinemist) ja *иним* (üks esinemine). Õppeaine “Loodusõpetus” vastena kirjutati *loodus* (kolm esinemist) ja *loodusõpetus* (üks esinemine); kirillitsas esinesid variandid *лодус* (kuus esinemist), *лоодус* (neli esinemist) ning *лоодусынетус* (üks esinemine). Õppeaine “Kunst” vastena kirjutati nii *кунст* (neli esinemist) kui *kunst* (neli esinemist); õppeaine “Ajalugu” vastena *ajalugu* (kolm esinemist) ning *аялугу* (üks esinemine).

Muud õppeainete nimetused esinesid vene keeles ning neid nimetati järgmiselt: **Eesti keel** (эстонский язык): *эстиш* (5), *эстик* (18), *эстонский* (7); **inglise keel** (английский язык): *английский* (8), *англ* (6); **vene keel** (русский язык): *русский* (16), *руссич* (4), *русич* (4), *рус* (3); **kirjandus** (литература): *литра* (30); **matemaatika** (математика): *матеша* (22), *математика* (3), *матем* (4), *матан* (4); **loodusõpetus** (природоведение): *природа* (11), *природоведение* (2); **geograafia** (география): *гео* (23), *география* (9); **bioloogia** (биология): *био* (20), *биология* (11); **keemia** (химия): *хим* (1), *химия* (23); **füüsika** (физика): *физика* (25); **ajalugu** (история): *история* (18); **inimeseõpetus** (человековедение): *человек* (5), *человековедение* (2), *человековед* (1); **muusika** (музыка): *музыка* (23); **kunst** (искусство): *рисование* (13), *искусство* (5); **tööõpetus** (труд, рукоделие и домоводство): *труды* (13), *труд* (12); **kehaline kasvatus** (физкультура): *физультаура* (1), *физ-ра* (9), *физра* (22). Inglisekeelest pärit sõnad kasutati järgmiste õppeainete seoses: **ajalugu** (история): *хистори* (4); **inglise keel** (английский язык): *инглиш* (9), *инглишь* (2), *энглиш* (2), *english* (1).

Väga palju viidati õppeainetele neid aineid õpetavate õpetajate isa-, ees- ja perekonna kaudu. Anonüümsuse säilitamise tõttu olen need nimetused andmeanalüüsist välja jätnud.

3.1.2 Teemavaldkond *Koolipersonal*

Selles teemavaldkonnas nimetati kahte eestikeelset sõna: *dire* (2) ja *klassijuhataja* (1). Eestikeelset sõna *dire* kasutasid 15-aastane poiss ja 15-aastane tüdruk; sõna *klassijuhataja* 15-aastane tüdruk.

Kõik ülejäänud teemavaldkonnas loetletud sõnad olid venekeelsed: **direktor** (директор): *директор* (18), *директриса* (2), *дирек* (1); **õppealajuhataja** (завуч): *завуч* (21), *охрана* (1); **klassijuhataja** (классный руководитель): *классуха* (20), *классный руководитель* (2), *классный* (2), *классная* (1); **muu personal**: *соска* (1) (социальный педагог) ‘sotsiaalpedagoog’, *училка* (1) (учитель) ‘õps’.

3.1.3 Teemavaldkond *Kooliüritused*

Teemavaldkonnas kokku esines kolm eestikeelset sõna, nt ühel korral 13-aastase tüdruku kirjutatud sõnaühend *день туги* ‘tutipäev’, neli korda *spordipäev* ja kolm korda sõnaühend *спорди няев* ‘spordipäev’ (3). Eestikeelse sõna *spordipäev* kirjutasid kaks 14-aastast poissi, 14-aastane tüdruk ja 16-aastane poiss; *спорди няев* kirjutasid 14-aastane poiss ja kaks 15-aastast tüdrukut.

Kõik ülejäänud teemavaldkonnas loetletud sõnad olid venekeelsed, nt **teadmispäev** (день знаний): *первое сентября* (4), *день знаний* (8), *1 сентября* (3); **sõbrapäev** (день дружбы/день святого Валентина): *день друга* (6), *14 февраля* (4), *день валентина* (4), *день дружбы* (2), *день влюблённых* (1); **õpetajate päev** (день учителя): *день учителя* (17); **tutipäev** (дни детства): *дни детства* (3), *детство* (3), *день детства* (1); **spordipäev** (спортивный день): *спортивный день* (7), *спортник* (3); **jõulupidu** (рождественский праздник): *рождество* (15), *новый год* (4).

3.1.4 Teemavaldkond *Kooliruum*

Siia kuuluvad kooli füüsilise ruumiga seotud sõnad, millega õpilased kokku puutuvad. Andmetest leidis kaks eestikeelset sõna, mida kumbagi nimetati ühe korra: *aula* (14-aastane tüdruk) ja *spordisaal* (14-aastane poiss).

Kõik teised vastusteks kirjutatud sõnad pärinesid vene keelest: **kool** (школа): *школа* (15), *ад* (5), *шарага* (3), *шк* (2), *дурдом* (1), *второй дом* (1); **klassiruum** (класс): *класс* (19); **aula** (актовый зал): *актовый зал* (10), *зал* (6), *актовый* (5), *акт* (3); **spordisaal** (спортивный зал): *спортзал* (9), *спортивный зал* (6), *зал* (7), *спортивный* (2); **söökla** (столовая): *столовка* (20), *столовая* (6); **vahetusruum** (раздевалка): *раздевалка* (14), *раздеша* (1), *шкафчики* (1), *шкаф* (1), *гардероб* (1); **tualett** (туалет): *тубзик* (7), *туалет* (6), *талчок* (3), *толчок* (2), *толкан* (3), *талкан* (2), *сортир* (1), *уборная* (1), *тубз* (1), *туалетик* (1), *сральник* (1), *парашиа* (1).

3.1.5 Teemavaldkond *Koolitööd*

See teemavaldkond hõlmab sõnu, mis kirjeldavad igasuguseid koolitöid, mida õpilased koolis või kodus teevad. Sellest valdkonnast leidis neli eestikeelset sõna: 15-aastaselt poisilt substantiiv *kodutöö* (1); 16-aastaselt tüdrukult substantiiv *парандус* ‘parandus’ (1); sõna *ülesanne* (3) kirjutasi 15-aastane tüdruk ja 16-aastane poiss; substantiivi *harjutus* (1) kirjutas 16-aastane poiss.

Kõik teised teemavaldkonnas nimetatud sõnad olid venekeelsed, nt **kodutöö** (домашняя работа/домашнее задание): *домашка* (22), *дз* (11) *домаха* (1); **kontrolltöö** (контрольная работа): *контроша* (20), *кр* (6), *кантроша* (3), *контрольная* (3); **tööde parandamine** (исправление работ): *исправление* (9), *консультация* (4), *пересдача* (2), *исправка* (2), *хвост* (1), *исправление работы* (1), *исправлять* (1); **tunnikontroll** (проверочная работа): *проверка* (10), *проверочная* (9), *проверочная работа* (3); **ülesanne** (задание): *задание* (17); **harjutus** (упражнение): *упр* (14), *упражнение* (7), *задание* (3); **ettekanne** (презентация): *презентация* (15).

3.1.6 Teemavaldkond *Hinded*

Selles teemavaldkonnas nimetati ainult venekeelseid sõnu - kas vene kirjakeelest või vene kõnekeelest: **hinne** (оценка): *оценка* (18); “**üks**” (один): *кол* (12), *единица* (7), *один* (5), *парашиа* (1); “**kaks**” (два): *двойка* (10), *двоаяк* (2), *два* (8), *парашиа* (4); “**kolm**”

(три): *три* (11), *тройка* (9), *трояк* (4); “**neli**” (четыре): *четвёрка* (12), *четыре* (11); “**viis**” (пять): *пятёрка* (11), *пять* (9), *питик* (4).

3.1.7 Teemavaldkond *Nutiseadmed*

Selles teemavaldkonnas nimetati ainult vene või rahvusvahelisi laensõnu inglise keelest: **arvuti** (компьютер): *комп* (26), *пк* (2), *ноут* (1), *компьютер* (1); **tahvelarvuti** (планшет): *планшет* (13), *доска* (3); **klaviatuur** (клавиатура): *клава* (26), *клавиатура* (1), *кейборд* (1); **projektor** (проектор): *проектор* (14); **mobiiltelefon** (мобильный телефон): *телеф* (11), *мобила* (11), *телефон* (9), *мобильник* (3). Eestikeelseid sõnu ei kirjutatud kordagi.

3.1.8 Teemavaldkond *Koolitarbed*

Selles teemavaldkonnas polnud konkreetseid märksõnu ette antud. Õpilased kirjutasid koolitarvetega seoses kõike, mida nad tahtsid. Kõik vasteteks kirjutatud sõnad on venekeelsed (pärinevad vene kirjakeelest või slängist) või on laensõnad inglise keelest. Sõnu kirjutati nii ainsuses kui mitmuses, nt *учебник* ‘õpik’ (19), *тетрадь/и* ‘vihik/ud’ (15), *ручка/и* ‘pastapliiats/id’ (13), *пенал* ‘pinal’ (12), *карандаш/и* ‘pliiats/id’ (4), *линейка* ‘joonlaud’ (4), *циркуль* ‘sirkel’ (3), *книги* ‘raamatud’ (3), *калькулятор* ‘kalkulaator’ (3), *транспортёр* ‘mall’ (2), *стирка* (стирательная резинка) ‘kustukumm’ (1), *фломастер* ‘viltpliiats’ (1), *маркер* ‘marker’ (1), *стирательная ручка* ‘kustutuspliiats’ (1). Eestikeelseid sõnu ei kirjutatud ühelgi korral.

3.1.9 Teemavaldkond *Koolisöök*

Selles teemavaldkonnas polnud konkreetseid märksõnu ette antud. Nimetati rohkesti koolitoiduga seotud venekeelseid ja rahvusvahelisi sõnu ja väljendeid. Enamik sõnu pärines vene kirjakeelest, nt *вкусная еда* ‘maitsev toit’, *рыба* ‘kala’ (6), *мясо* ‘liha’ (2), *гречка* ‘tatar’ (2), *овоци* ‘juurviljad’ (1), *хлеб* ‘leib’ (1), *груша* ‘pirn’ (1). Rahvusvahelistest laensõnadest esines sõna *суп* ‘supp’ (6) ja sõnaühendist *невкусный суп* ‘mittemaitsev supp’, sõna *салат* sõnaühendist *салаты разные* ‘erinevad salatid’, *пюре* ‘püree’ (9), *соус/ы* ‘kaste/kastmed’ (7), *макароны* ‘makaronid’ (4), *паста* ‘pasta’ (3), *апельсин* ‘apelsin’ (1), *спагетти* ‘spaghetti’ (2), *рис* ‘riis’ (2). Vene kõnekeelest

nimetati *картошка* (картофель) 'kartul' (4), *гречка* (гречка) 'tatar' (2) ning *хавка* (еда) 'söök' (1).

3.1.10 Teemavaldkond *Riided*

Selles teemavaldkonnas polnud konkreetseid märksõnu ette antud. Vasteteks kirjutatud sõnad pärinesid vene keelest, nt *кофта* 'kampsun' (14), *кроссовки* 'tossud' (7), *штаны* 'püksid' (7), *носки* 'sokid' (5), *рубашка* 'särk' (4), *брюки* 'püksid' (2), *водолазка* 'polo' (2), *спортивные штаны* 'spordipüksid' (2), *спортивная обувь* 'spordijalats', *ботинки* 'saapad' (1), *кепка* 'nokkmüts' (1), *колготки* 'sukkpüksid' (1), *костюм* 'ülikond' (1), *майка* 'maika' (1), *платье* 'kleit' (1), *толстовка* 'pusa' (1), *туфли* 'kingad' (1). Vene kõnekeelest nimetati järgmisi: *кроссы* (кроссовки) 'tossud' (2), *рубаха* (рубашка) 'särk' (1). Inglise päritolu laensõnadest nimetati *джинсы* 'teksad' (10), *футболка* 'T-särk' (8), *свитер* 'sviiter' (1), *худи* (ingl *hoodie*) 'pusa' (1).

3.1.11 Teemavaldkond *Muud kooliga seotud sõnad*

Selles teemavaldkonnas on sõnad, mis eelmiste valdkondade alla ei sobinud. Selle alla märgiti sõnu, mis võivad kirjeldada mõnda kooliga seotud tegevust ja isikut. Siin oli ka nimetatud kolme eestikeelset sõna: *märкус* 'märkus' (3), mille kirjutasid 16-aastane poiss ja tüdruk ning 14-aastane tüdruk; verbi *хилинес* 'hilines' (2) kirjutasid kaks 14- ja 16-aastast poissi; verb *пудус* 'puudus' (5) 13- ja 15-aastane tüdruk, kaks 14-aastast ja üks 16-aastane poiss. Nende eestikeelsete sõnade sage loetlemine võib olla tingitud sellest, et õpilased näevad seda sõnavara oma elektroonilistes päevikutes, nende kasutus on õpilastele tuttav ja harjumuspärane.

Ülejäänud kasutatud sõnad olid vene keelest: **märkus** (замечание): *замечание* (14); **vahetund** (перемена): *перемена* (11), *отдых* (3), *перерыв* (2), *перекур* (2), *свобода* (1); **spikerdamine** (списывание): *списывание* (8), *списать* (4), *скатывание* (2), *шпора* (2), *шпаргалка* (1); **hilinemine** (опоздание): *опоздание* (13); **põhjuseta puudumine** (отсутствие без причины): *прогул* (13), *отсутствие* (13); **koolilaps** (ученик/школьник): *ученик* (7), *школа* (4), *школьник* (2); **pinginaaber** (сосед по парте): *сосед* (7), *сосед по парте* (3), *одноклассник/ца* (2), *кореш* (2), *дебил* (1), *знакомая* (1); **hea õpilane** (хороший ученик): *отличник* (5), *хорошист* (5), *хороший*

ученик (2), задрот (2), ботан (2); **halb õpilane** (плохой ученик): *плохой ученик* (3), *двоечник* (5). Inglise keelest pärinesid järgmised sõnad: *teammate* (1), *тиммейт* (1) ‘meeskonnakaaslane’, *зуд* (ingl *good*) ‘hea’ sõnaühendist *зуд ученик* (1), *Bad boy* (1), *бад бой* (1) ‘paha poiss’ seoses halva õpilasega.

Tabel 6. Nimetatud eestikeelsed sõnad teistest teemavaldkondadest

Teemavaldkond		Variandid ja esinemissagedus
Õppeained	Eesti keel	<i>eesti keel</i> (1), <i>eestik</i> (1)
	Inimeseõpetus	<i>инимесе</i> (11), <i>inimese</i> (5), <i>иним</i> (1), <i>inimeseõpetus</i> (1)
	Loodusõpetus	<i>лодус</i> (6), <i>лоодус</i> (4), <i>loodus</i> (3), <i>лоодусыпетус</i> (1), <i>loodusõpetus</i> (1)
	Kunst	<i>kunst</i> (4), <i>кунст</i> (4)
	Ajalugu	<i>ajalugu</i> (3), <i>аялугу</i> (1)
	Tööõpetus	<i>tööõpetus</i> (1)
Koolipersonal	Direktor	<i>dire</i> (2)
	Klassijuhataja	<i>klassijuhataja</i> (1)
Kooliüritused	Tutipäevad	<i>день тупи</i> (1)
	Spordipäev	<i>spordipäev</i> (4), <i>спорди пяев</i> (3)
Kooliruumid	Aula	<i>aula</i> (1)
	Spordisaal	<i>spordisaal</i> (1)
Koolitööd	Kodutöö	<i>kodutöö</i> (1)

	Töödeparandus	<i>парандус</i> (1),
	Ülesanne	<i>ülesanne</i> (2)
	Harjutus	<i>harjutus</i> (1), <i>ülesanne</i> (1)
Muud kooliga seotud sõnad	Märkus	<i>мяркус</i> (3)
	Hilinemine	<i>хилинес</i> (2)
	Põhjuseeta puudumine	<i>пудус</i> (5)

3.2 Tartu linnaosade nimetused

Suurt kirjalikku varieeruvustest võis leida Tartu linnaosade nimede kirjapildis. Nimesid kirjutatakse eri viisil ja eri ortograafiates, samuti kasutatakse venekeelseid nimesid. Üldiselt võib öelda, et kakskeelse kooli noorukid kasutavad Tartu linnaosade puhul enamasti eestikeelseid nimesid, kuid leidus ka venekeelseid vasteid. Tüdrukud kasutasid neid pisut rohkem (kokku 17 esinemist) kui poisid (kokku 14 esinemist). Paralleelselt eestikeelsete kõrval kasutavad õpilased järgmisi venekeelseid linnaosade nimesid:

1. *район* tähenduses Annelinn (kokku 5 esinemist)
2. *сельвер* tähenduses Jaamamõisa (kokku 2 esinemist)
3. *центр* tähenduses Kesklinn (kokku 18 esinemist)
4. *больница* tähenduses Maarjamõisa (kokku 2 esinemist)
5. *вокзал* tähenduses Vaksali (kokku 4 esinemist)

Venekeelsetest kohanimedest on sagedaseim kohanime *центр* 'kesklinn' Kesklinna tähenduses. Seda mainiti kokku 18 korda ning seda märkisid igas vanuses õpilased, nii poisid kui tüdrukud. Annelinna vaste *район* 'rajoon' kirjutasiid kaks 14- ja 16-aastast poissi ning 14-aastane tüdruk. Kohanime *сельвер* 'Selver' kirjutasiid 15- ja 16-aastane

tüdruk; Kesklinna venekeelset vaste *центр* ‘kesklinn’ nimetasid kaks 13-, kaks 14-, neli 15- ja kaks 16-aastast tüdrukut ning üks 13-, kaks 14-, üks 15-, ja neli 16-aastast poissi. Maarjamõisa vastet *больница* ‘haigla’ nimetasid 15- ja 16-aastane tüdruk; venekeelse kohanime *вокзал* ‘vaksal’ Vaksali vastena kirjutasid 15-aastane tüdruk ja 14-aastane poiss.

Kirjapildist võib järeldada, et ilmselt kasutavad õpilased mugavuse huvides vene klaviatuuripaigutust ehk kirillitsa tähestikku. Kirjalik varieeruvus võib-olla nii suur seetõttu, et kahe keele häälikusüsteemides on selged erinevused. Õpilased kirjutavad vastustes olevad sõnad üles viisil, mis tundub neile arusaadavam või kuidas on neil mugavam eesti häälikuid edasi anda.

Linnaosade lühikestes nimetustes on esinenud nii kirillitsas kui ladina tähtedegakirjutatud variante, näiteks Karlova: *Karlova, Карлова*; Ropka: *Ropka, Ропка*. Varieeruvust näeb ka liitkohanimede kirjapildis, nagu nt Ränilinna variantides *Рянилинн, Ränilinn, Ряни, Räni* või Tammelinna variantides *Таммелинн, Тамме, Tammelinn, Tamme*. Mõne linnaosa liitnime puhul kasutati sõna esimest osa, lühendades sellega kohanime, nt *Анне, Раади, Яма, Тамме*. Kui eestikeelne kohanimi sisaldab vene keelest puuduvad tähemärke, on ka kirillitsas eesti tähemärke raske edasi anda, näiteks pole kohanime Ülejõe puhul kordagi kirjutatud kohanime vene tähestikus, kuigi teiste kohanimede puhul tehti seda sageli. Paaril korral kasutati kohanimede puhul ka vene keele sõnamoodustusmeetodeid, nagu näha kohanimede *Аннек* ja *Раадик* puhul, millele on liidetud sufiks *-к-*, mis täidab vene keeles deminutiivse sufiksi funktsiooni.

Analüüsimisel ei võtnud ma arvesse seda, kuidas oli kohanimi vastustes kirjutatud, st kas suure või väikese tähega. Tabelis 7 loetlen kõik Tartu linnaosade nimed. Kõikides tabelites nimetatud kohanimedes on säilitatud algne kirjapilt, nii nagu õpilased ankeetidesse kirjutasid.

Tabel 7. Tartu linnaosade nimevariandid ja esinemissagedus ankeedis

Linnaosad	Nimevariandid ja esinemissagedus
-----------	----------------------------------

Annelinn	<i>Аннелин (7), Аннелинн (7), Район (5), Анне (2), Аннек (2), Annelinn (2)</i>
Ihaste	<i>Ихасте (14), Ihaste (3)</i>
Jaamamõisa	<i>Ямамыйса (3), Яма (3), Jaamatõisa (2), Сельвер (2), Йамамыйза (1), Яаама (1), Яаамамыса (1), Яамамыйза (1)</i>
Karlova	<i>Карлова (14), Karlova (2)</i>
Kesklinn	<i>Центр (18), Кесклинн (4), Kesklinn (2)</i>
Kvissentali	<i>Квиссентали (5), Kvissentali (2), Kvisse (1)</i>
Maarjamõisa	<i>Маарјамõisa (2), Маарья (2), Марья (2), Марьямыза (2), Марямыйса (2), Маарьямыйса (1), Больница (2), Марйамыйза (1)</i>
Raadi-Kruusamäe	<i>Ради (4), Раади (2), Раади Крусамае (2), Raadi-Kruusamäe (2), Раадик (1), Раади-Крузамяэ (1), Ради Крузмяе (1)</i>
Ropka	<i>Ропка (9), Ropka (2)</i>
Ränilinn	<i>Рянилинн (7), Ränilinn (2), Ряни (2), Räni (1)</i>
Supilinn	<i>Супилинн (7), Суп (4), Supilinn (2)</i>
Tammelinn	<i>Таммелинн (5), Тамме (5), Tammelinn (2), Тамте (1)</i>
Tähtvere	<i>Тяхтвере (4), Tähtvere (3), Тяхтвере (3)</i>
Vaksali	<i>Вокзал (4), Вакзали (3), Вакзал (3), Vaksali (1)</i>

Variku	<i>Варуку (7), Варук (4), Variku (5)</i>
Veeriku	<i>Veeriku (2), Вееруку (6), Веруку (5)</i>
Ülejõe	<i>Ülejõe (3)</i>

3.3 Tartu linna üldhariduskoolide nimetused

Nagu ka linnaosa nimede puhul, võis suurt kirjalikku varieeruvust täheldada Tartu linna üldhariduskoolide nimetuste seas. Siiski tuleb öelda, et paljud uuritavad jätsid sellele küsimusele vastamata, palju lahtreid jäeti täitmata.

Kõige rohkem nimevariante toodi välja Tartu Annelinna Gümnaasiumi ja Tartu Aleksander Puškini Kooli puhul. Õpilased kirjutasid vene- ja eestikeelseid sõnalisi vasteid ning numbrilisi vasteid. Tartu Annelinna Gümnaasiumiga seoses kasutati rohkem sõnalisi kui numbrilisi vasteid. Annelinna Gümnaasiumi nimevariantidena kirjutasid õpilased järgmisi: *Аннелинна* (4 esinemist) – seda kasutasid kaks 14-aastast, üks 16-aastane tüdruk ning 15-aastane poiss; *Аннелинн* (kolm esinemist) – kasutasid 14-aastane poiss ja 15- ja 16-aastased tüdrukud; *Annelinn* (kaks esinemist) – esines kahel 15- ja 16-aastasel tüdrukul; varianti *Annelinna* (1) kasutas 15-aastane poiss; varianti *Аннелинна Гимназия* (üks esinemine) 14-aastane tüdruk.

Annelinna Gümnaasiumi numbrilise vaste *13* (kokku kolm esinemist) kirjutasid 14- ja 15- aastane tüdruk ning 16-aastane poiss; arvsõnast moodustatud venekeelset tuletist *Тринала* (kokku neli esinemist) kasutasid 13-, 14- ja 15- aastased poisid ning 14-aastane tüdruk; vastet *Тринадцатая школа* (üks esinemiskord) nimetas 13-aastane tüdruk. Erinevaid nimevariante kasutasid rohkem tüdrukud kui poisid.

Tartu Aleksander Puškini Kooliga puhul nimetasid õpilased ainult venekeelseid vasteid, samuti kasutati numbrilisi vasteid. Selle kooliga seoses esines rohkem numbrilisi vasteid kui sõnalisi. Sõnaliste nimevariantidena kirjutati järgmisi: *Пушкинская* (kolm esinemist) – seda kasutasid 15-aastane poiss ja 15- ja 16-aastased tüdrukud; nimevariandi

Пушкин (3) kirjutasid üks 15-aastane ja kaks 16-aastast tüdrukut; arvsõnalise vaste *Шестая* kirjutasid kaks poissi vanuses 13 ja 14 eluaastat; numbrilise vaste *Шестуха* (neli esinemist) kaks 14-aastast tüdrukut ja 15-aastane tüdruk ning 14-aastane poiss; numbrilise vaste 6 jällegi 14-aastane tüdruk ja 16-aastane poiss. Erinevaid nimevariante kasutasid rohkem tüdrukud kui poisid.

Üldhariduskoolide nimede varieeruvus langeb kokku Kairit Lehtpuu (2016: 71, 85) uurimuse tulemustega. Oma töös toob ta näited Hugo Treffneri Gümnaasiumi (nt *Hugo Treffner, Treff, Treffner*), Miina Härma Gümnaasiumi (nt *Miina Härma, Miina, Härma*), Tamme Gümnaasiumi (nt *Tamme*) ja Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasiumi (nt *Peterson*) kohta. Minu andmed ei näita nende koolide nimetustes suurt varieeruvust, v.a Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasiumiga seotud nimevariandid. Minu andmetes kirjutati sama vaste aga kirillitsas: *Петерсон* (1) (vt Tabel 8). Tõenäoliselt ei olnud teiste koolidega seoses suurt varieeruvust, kuna venekeelsed õpilased ei pruugi teistes koolides õppijatega nii sageli või üldse mitte suhelda. Minu andmed näitasid suurt varieeruvust selliste üldhariduskoolide nimede puhul nagu Tartu Annelinna Gümnaasium ja Tartu Aleksander Puškini Kool. Tõenäoliselt on see tingitud sellest, et need kaks kooli on Tartus ainsad venekeelsed koolid, mis asuvad samas piirkonnas. Koolide vahel võivad õpilastel olla oma suhtlusvõrgustikud ja õpilased suhtlevad omavahel.

Analüüsimisel ei võtnud ma arvesse seda, kuidas sõna oli küsimustikus kirjutatud, st kas suure või väikese tähega. Tabelis 8 on välja toodud õpilaste kirjutatud vasted Tartus linnas asuvate koolide ametlikele nimedele.

Tabel 8. Tartu linna üldhariduskoolide nimevariandid ja esinemissagedus ankeedis

Tartu linna üldhariduskoolide nimetused	Nimevariandid ja esinemissagedus
Tartu Annelinna Gümnaasium	<i>Аннелинна</i> (4), <i>13</i> (3), <i>Тринала</i> (4), <i>Аннелинн</i> (3), <i>Аннелинн</i> (2), <i>Аннелинна</i> (1), <i>Аннелинна Гимназия</i> (1), <i>Тринадцатая школа</i> (1)

Tartu Aleksander Puškini Kool	<i>6 (2), Шестуха (4), Пушкинская (3), Пушкин (3), Шестая (2)</i>
Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium	<i>Petersoni (1), Petersoni Gümnaasium (1), Гимназия Петерсона (1), Кристьян (1), Кристьян Як Петерсони (1), Кристьян Як Петерсона гимназия (1), Петер (1), Петерсон (1), Як Петерсон (1)</i>
Tartu Tamme Gümnaasium	<i>Тамме (8), Тамме (3)</i>
Tartu Jaan Poska Gümnaasium	<i>Поска (8)</i>
Hugo Treffneri Gümnaasium	<i>Треффнери (5), Treffneri (1)</i>
Miina Härma Gümnaasium	<i>Хярма (4), Härma (2)</i>
Tartu Descartes`i Kool	<i>Декартес (5), Декартес школа (1)</i>
Tartu Kivilinna Kool	<i>Кивилинна (5)</i>
Tartu Waldorfgümnaasium	<i>Валдорф (4), Тарту Валдорф гимназия (1)</i>
Tartu Kroonuaia Kool	<i>Кронуая (2), Кроонуая (1), Кроонуаиа школа (1)</i>
Tartu Täiskasvanute gümnaasium	<i>Тяискасвануте (1), Вечерка (1)</i>

3.4 Sagedasemad eestikeelsed sõnad

Eestikeelseid sõnu nimetati kõige rohkem õppeainete nimetuste, Tartu linnaosade ning üldhariduskoolide nimede puhul. Kokku nimetati kõigi teemavaldkondade lõikes 32 erinevat eestikeelset sõna (arv ei hõlma linnaosade ja koolide nimetusi).

Bakalaureusetöö andmete põhjal nähtub, et vene keelt emakeelena kõnelevad õpilased kirjutasid eestikeelsete sõnade vasteteks enamasti kirjakeelseid sõnu, nagu näiteks *ülesanne, harjutus, kodutöö, spordisaal, spordipäev, klassijuhataja, loodusõpetus*. See võib olla tingitud sellest, et venekeelsed õpilased ilmselt ei puutu kokku eestikeelse kooliruumiga ning nendel ei ole eestikeelseid võrgustikke samavanuseliste õpilastega teistest koolidest.

Samuti torkab silma, et vene noored pigem ei kasuta eesti sõnade puhul kõnekeelseid lühendeid, mis uuringute järgi (nt Tender) on kasutusel eesti õpilaste seas. Näiteks *esta, eta* eesti keele puhul, *aika, ajakas* ajaloo aine puhul, *tõpa, tõpp* tööõpetuse kohta, *klassijuss* klassijuhataja kohta (Tender 1984: 168; 2000: 145; Lehtpuu 2016: 73). Vene emakeelega õpilastel selliseid sõnu kasutusel polnud. Ühise lühendatud eestikeelse sõnana esines andmestiku sõna *dire* koolijuhidirektori tähenduses. Venekeelne vaste koolijuhid ametile on *директор*, selle kõnekeelsed vasted noortekeeles on *дирек* ja *директриса*. Eestikeelse termini *klassijuhataja* vaste vene keeles on *классный руководитель*, vene teismeliste kõnekeelsed variandid on *классуха, классный, классная*.

Nimetati ka üksikuid kakskeelseid segavorme, mille üks sõna pärineb vene, teine eesti keelest, nagu näiteks *день туту* 'tutipäeva' tähenduses. Selle venekeelne vaste oleks *день детства*.

Kõik ankeetides nimetatud eestikeelsed sõnad esitan sõnapilvede kujul (sulgudes on sõna esinemiskord, mida sagedamini sõna esines, seda suuremas kirjas on see näidatud sõnapilves).

Uurimuses osalenute seas kõige sagedasemad eestikeelsed sõnad on: *инимесе* (11), *лодус* (6), *инимесе* (5), *пудус* (5), *спордипäев* (4), *кунст* (4), *лоодус* (4), *kunst* (4), *ajalugu* (3), *loodus* (3), *спорди пяев* (3), *ülesanne* (3), *мяркус* (3), *хилинес* (2), *dire* (2), *kodutöö* (1),

spordisaal (1), *день туту* (1), *klassijuhataja* (1), *tööõpetus* (1), *inimeseõpetus* (1), *иним* (1), *аялугу* (1), *loodusõpetus* (1), *лоодусынетус* (1), *eesti keel* (1), *eestik* (1), *aula* (1),

парандус (1), *harjutus* (1).

Joonis 2. Kõik ankeetides nimetatud eestikeelsed sõnad (v.a linnaosade ja koolide nimed)

Tüdrukud kasutasid *инимесе* (7), *inimese* (3), *лоодус* (3), *лодус* (3), *kunst* (2), *loodus* (2), *спорди пьев* (2), *мяркус* (2), *ajalugu* (2), *ülesanne* (2), *пудус* (2), *tööõpetus* (1), *парандус* (1), *spordipäev* (1), *inimeseõpetus* (1), *аялугу* (1), *eestik* (1), *кунст* (1), *день туту* (1), *dire* (1), *aula* (1), *иним* (1), *loodusõpetus* (1), *klassijuhataja* (1).

Joonis 3. Eestikeelsed sõnad tüdrukutel (v.a linnaosade ja koolide nimed)

Poisid kasutasid *инимесе* (4), *spordipäev* (3), *кунст* (3), *лодус* (3), *пудус* (3), *kunst* (2), *inimese* (2), *хилинес* (2), *harjutus* (1), *ajalugu* (1), *лоодус* (1), *спорди пяев* (1), *loodus* (1), *лоодусыпетус* (1), *spordisaal* (1), *ülesanne* (1), *kodutöö* (1), *мяркус* (1), *spordisaal* (1), *dire* (1), *eesti keel* (1).

Joonis 4. Eestikeelsed sõnad poistel (v.a linnaosade ja koolide nimed)

3.5 Eestikeelse koolisõnavara ühisosa eesti õpilaste koolisõnavaraga

Et vastata küsimusele, mil määral leidub ankeetides nimetatud koolisõnavara vastetes ühisosa eesti kooliõpilaste seas läbi viidud uuringutega, võrdlesin oma tulemusi Natali Happoneni (2010) ning Kairit Lehtpuu (2016) uurimustega koolinoorte kõnekeelse sõnavara kohta.

Tulemuste põhjal võib öelda, et vene kooliõpilaste keeleline ühisosa eesti kooliõpilastega on üsna väike. Sarnasusi eesti õpilastega avaldub õpetajate ja teiste inimestega seotud halvustavate ja põlgliku varjundiga sõnade kasutamises. Happonen (2010: 154) toob näite järgmiste pejoratiivsete sõnade kasutamise kohta teiste inimeste kohta, nagu näiteks *värdjas*, *debiil*. Minu andmed näitasid, et ka venekeelsed õpilased kasutavad inimese kohta negatiivses tähenduses sõna *дебил* 'debiil'.

Kui võrrelda Lehtpuu (2016: 85) koolisõnavara tulemusi minu omadega, võib öelda, et oma emakeelsete sõnade puhul kasutavad ka vene noored õrpeainete nimetuste

puhul lühendeid, nt õppeaine “Matemaatika” puhul kasutatakse vene kõnekeeles lühendatud variante nagu *матеша* (22), *матем* (4), *маташ* (4), pikemat vormi *математика* (3) nimetati harvem. Samamoodi on sõnaga *kehaline kasvatus* ‘*физкультура*’, mille lühendit *физ(-)ра* kasutati 31 korda, pikemat vormi *физкультура* ühe korra.

Kairit Lehtpuu (2016: 71, 85) toob oma magistritöös välja, et eesti õpilaste keeles esineb suur varieeruvus Hugo Treffneri Gümnaasium, Miina Härma Gümnaasiumi ja Tamme Gümnaasiumi nimedes. Minu andmetes esineb suur varieeruvus just Annelinnas asuvate koolide nimedes. See võib olla seotud sellega, millises koolis õpilased õpivad ja kellega rohkem kokku puutuvad.

4. Arutelu ja järeldused

Eesti teismeliste sõnavara varasemate uuringute andmed näitavad, et teismeliste kõnekeelses sõnavaras on kõige rohkem sõnu nende emakeelest, teine enim kasutatav keel ning põhiline võõrkeel on inglise keel (Lehtpuu 2016: 84; Praakli 2022: 1022). Eesti emakeelega teismeliste keeles esineb ka laene vene, soome ja prantsuse keelest. Minu töös näitavad kogutud koolisõnavara andmed, et vene teismeliste kõnekeeles leidub kõige rohkem sõnu nende emakeelest, vene keelest (81% kõigist vastetena kirjutatud sõnadest). Populaarsuselt järgmine on eesti keel (17,78%). Kolmandal kohal on inglise keel (1,22%).

Õpilaste esitatud keeleandmetest selgus, et nende kasutatav koolisõnavara on mitmekesine. Kasutatakse palju sünonüüme, lühendeid ja erinevaid sõnamoodustusviise ning laenatakse sõnu eesti ja inglise keelest. Sõnu kirjutatakse nii ladina tähtedega kui kirillitsas. Ka (Lehtpuu 2016: 85) järeldas, et teismelise kõne on leksikaalselt mitmekesine ja selles esineb palju varieeruvust, eriti koolide nimedes. Seda näitavad ka minu andmed.

Vastates esimesele uurimisküsimusele õpilaste sõnavara struktuuri kohta, võib öelda, et enamik vastetena kirjutatud sõnadest on substantiivid, mis näitab, et teismeliste sõnavara on heterogeenne. Sageduselt teisel kohal olid arvsõnad. Neid märgiti õpitulemuste ja koolide nimedega seoses. Adjektiive nimetati peamiselt seoses koolitoidu ja riietega. Verbe esines üksikutel juhtudel.

Vastates teisele uurimisküsimusele, mil määral esineb õpilaste koolisõnavaras eestikeelseid sõnu ja väljendeid, võib öelda, et eesti keel moodustas sõnade koguarvust 17,78% ehk kokku nimetati 365 eestikeelset sõna. Eesti keel polnud siiski esindatud kõigis kolmeteistkümnes teemavaldkonnas. Eesti keelt kasutatakse õppeainete, koolipersonali, kooliürituste, kooliruumide, koolitööde, linnaosa nimede, õppeasutuste nimedes. Enim kasutatakse eestikeelseid sõnu õppeainete nimetustes. Võib-olla on see tingitud sellest, et kogu haridussüsteem, mis on üles ehitatud eesti keeles, mõjutab keelekasutust. See tähendab, et õpilased näevad oma elektroonilises päevikus (Stuudium/Moodle) pidevalt eestikeelseid sõnu ja väljendeid ning seetõttu

on mugavam ja lihtsam kasutada just neid sõnu. Näiteks *ülesanne* (задание), *пудус* (отсутствие без причины) ‘puudus’, *хилинес* (опоздание) ‘hilines/hilinemine’. Ingliseelsete sõnade kasutamise kohta on raske ühte järeldust teha, kuna kasutatud oli vähe sõnu (kokku 24).

Vastates kolmandale uurimisküsimusele, millised sõnavaralised erinevused avalduvad vanuse ja soo lõikes, võib öelda, et andmed vanust arvestades selgeid tulemusi ei näidanud. Tõenäoliselt on selle põhjuseks ebaühtlane vanuseline jaotus osalejate lõikes. Siiski kirjutasid tüdrukud eestikeelseid sõnavasteid rohkem kui poisid (vastavalt 205 ja 151 eestikeelset sõna). Vanuse puhul näitavad andmed, et eestikeelsete sõnade hulk suureneb koos vanusega.

Vastates neljandale uurimisküsimusele, mil määral leidub koolisõnavara osas ühisosa eesti kooliõpilastega, võib öelda, et ühist on väga vähe. Sõnamoodustuse poolest on teistes uuringutes tähele pandud, et eesti teismelised kasutavad *-kas* liitelisi sõnu, mis on mitme põlvkonna produktiivsem liide eesti noortekeeles (lähemalt Tender 1994: 353, 2000: 144; Lehtpuu 2016: 81). Vene teismelistelt ei leidunud ühtki *-kas* sufiksiga moodustatud sõna. Vene noortel on produktiivseimad sufiksivene *-к-* ja *-и-*.

Lehtpuu (2016: 85) kirjutab, et õpilased, kelle kõnet ta uuris, eelistavad pigem sõnade pikki vorme kui lühikesi. Näiteks tema töös on mainitud, et sõna *matemaatika* kasutati 22 korda, kuid lühendit *mata* neli korda. Minu andmed näitavad, et vene koolinoored kasutavad rohkem lühikest vormi. Näiteks kasutavad õpilased lühendeid nagu *матеша* (22 korda), *матем* (4 korda), *матан* (4 korda); pikemat vormi *математика* kasutati ainult kolm korda. Kahel korral nimetati ka lühendit *dire*, mida ka eesti kooliõpilased *direktori* vastena kõnekeeles kasutavad.

Minu andmetest näeb ka, et Annelinna linnaosas õppivad vene noored kasutavad Tartu üldhariduskoolidest rääkides koolide vanu, arvsõnu sisaldanud nimetusi. Tartu Eesti teismelisi uurides ei märganud nimetatud koolide puhul nende varasemate nimetuste kasutamist. Seevastu vene õpilaste keelekasutusele see on iseloomulik (nt *Тринала*, *Тринадцатая школа*, *Шестая*, *Шестуха*). Praegune Tartu Annelinna

Gümnaasium kandis kuni 1993. aastani nime Tartu 13. Keskkool; Tartu Aleksander Puškini Kooli varasem nimi oli Tartu 6. Keskkool. See viitab sellele, et läbi põlvkondade nimetavad õpilased koole endiselt selle numbri järgi, mida kooli varem kandis. See võib olla tingitud ka asjaolust, et paljude laste vanemad õppisid samas koolis.

Minu uuringu väärtus seisneb selles, et tänu sellele on näha, kui palju või kas üldse esineb vene kooliõpilaste sõnavaras eestikeelseid sõnu. Andmed võimaldavad vaadata, kuidas noored kohandavad ja kombineerivad erinevaid keeleressursse oma koolisõnavaras. Samuti võib näha, kuidas ja millistes teemavaldkondades esineb eestikeelset sõnavara enim. Minu andmete puhul tuleb aga silmas pidada seda, et andmed on kogutud elektroonilise küsitluse teel, mitte suulist spontaanset keelt salvestades.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada eesti keele kasutus venekeelsete teismeliste koolisõnavaras. Kogusin andmed Annelinna linnaosa ühe kakskeelse üldhariduskooli III kooliastme (7. – 9. klass) õpilastelt. Enim osales õpilasi 9. klassist (20 inimest), 8. klassist osales viis, 7. klassist kaheksa õpilast. Sooline jaotus oli peaaegu ühtlane, osales 16 tüdrukut ja 17 poissi. Andmete kogumise meetodina kasutasin ankeetküsitlust, mis sisaldas umbes 90 koolivaldkonnaga seotud märksõna. Ankeet koostati eesti- ja vene keeles. Venekeelse ankeedi valis 30 õpilast, eestikeelse 3 õpilast. Õpilased pidid ankeedis kirjakeeles küsitud märksõnadele kirjutama kõnekeelsed vasted nii, nagu nad neid sõnu kasutavad või on kuulnud teisi neid kasutamas. Andmekorjega kogusin 2212 sõna. Pärast andmete puhastamist ja kontrollimisest kaasasin andmete analüüsimisse 2053 sõna. Andmete analüüsimisel kasutasin kvantitatiivset meetodit.

Uurimistöö tulemused näitavad, et venekeelsete õpilaste ankeedis nimetatud vastetest oli eestikeelseid sõnu kokku 365 ehk 17,78%. Enim eestikeelseid sõnu leiti õppeaine nimede, linnaosade- ja koolinimetuste teemavaldkonnast. Kokku kasutati 126 erinevat eestikeelset sõna. Enamik nimetatud eestikeelsed sõnad olid linnaosade nimetuste või üldhariduskoolide nimetuste kõnekeelsed variandid. Ingliskeelsete sõnade osakaal oli 1,17% (24 sõna kokku). Kokku kasutasid õpilased 14 ingliskeelset sõna. Venekeelsete sõnade osakaal oli 81% (1663 sõnu kokku). Kasutati umbes 280 erinevat venekeelset sõna.

Osalejate soo ja vanuse lõikes tulemused näitasid järgmisi erinevusi. Andmed näitasid, et nimetatud eestikeelsete sõnade arv suurenes koos vanusega. Mida vanem on õpilane, seda rohkem esines tema sõnavaras eesti keelt. Enim eestikeelseid sõnu kasutasid 16-aastased tüdrukud (kokku 70 sõna). Kõige vähem eestikeelseid sõnu kasutasid 13-aastased poisid ja tüdrukud.

Eestikeelsete ja venekeelsete õpilaste keelekasutuse ühisosa koolisõnavaras on väga väike. Nii eesti kui ka venekeelsed teismelised kasutavad oma kõnekeelses sõnavaras õpetaja ja teiste inimeste suhtes alandavaid sõnu. Nii eesti- kui venekeelsed

õpilased kasutavad oma koolisõnavaras lühendeid, nt õppeainetega seoses, nt vn *mameua* ja ee *mata*.

Edasistes uuringutes võiks võrrelda minu koolisõnavara andmeid eesti kooliõpilaste uuringute uuemate andmetega, et näha erinevusi ja sarnasusi erikeelsete koolide õpilaste koolisõnavaras. Huvitav oleks ka teada, kas eesti keele osakaal vene koolide õpilaste kõnes ja koolisõnavaras kasvab pärast eestikeelsele haridusele üleminekut. Samuti võiks uurida seda, kas venekeelsed õpilased kasutavad ankeedis nimetatud sõnu ka oma suulises kõnes.

Kirjandus

Aasa, Triin 2022. Intensiivistajad eesti noortekeeles. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi arhiivis.

Allik, Clarissa 1928. Tallinna keskkooliõpilaste erikeelest. – Eesti Keel, nr 1–2, lk 3–11.

Anton, Elis-Marii 2022. Lühendite kasutus noorte netikeeles. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi arhiivis.

Beilmann, Mai 2020. Küsitlusuuringud. – Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas. Veebiaadress: <https://samm.ut.ee/k%C3%BCsitlusuuringud>
Vaadatud 17.06.2023

EESS = Esimene eesti slängi sõnaraamat. Koost Mai Loog. Oma kulu ja kirjadega. Tallinn, 1991.

EKK = Erelt, Mati, Tiiu Erelt, Kristiina Ross 2020. Eesti keele käsiraamat. Tallinn: eesti Keele Sihtasutus. <https://www.eki.ee/books/ekkr20/ekkr20.pdf> Vaadatud 17.06.2023

Happonen, Natali 2010. Täendusülekanded kui sõnavara täiendamise viis eesti, soome ja vene koolinoorte kõnekeeles ja slängis – inimkesksed metafoorid. Magistritöö. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi arhiivis.

Hennoste, Tiit 2000. Allkeeled. – Eesti keele allkeeled. (Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 16.) Toim Tiit Hennoste. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 9–56.

Hennoste, Tiit 2003. Eesti sotsiolektide seisund. <http://hdl.handle.net/10062/40639>
Vaadatud 17.06.2023

Ivanova, Anastassia 2008. Släng kui sotsiolingvistiline ilming ning selle kasutamine eesti ja vene kõnekeeles. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi arhiivis.

Klaas-Lang, Birute, Kristiina Praakli 2018. Riigikeele oskusest, kasutamisest ja väärtustamisest Soome ja Eesti muukeelsete noorte näitel. – Lähivõrdlusi. Lähivertailuja, lk 109–142.

Klaas-Lang, Birute, Praakli, Kristiina 2015. Milleks mulle eesti keel? Riigikeele oskuse vajalikkusest vene koolinoorte pilgu läbi. – Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 111-123.

Koka, Marge 1997. Descartes'i Lütseumi õpilaste kõnekeelsest sõnavarast. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi arhiivis.

Korkus, Mari-Liis 2020. Miks nad blandavad? Koodivahetuse funktsioonidest viie rootsi-eesti kakskeelse teismelise näitel. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Lehtpuu, Kairit 2016. Teismeliste suulise keelekasutuse leksikaalsed jooned. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi arhiivis.

Loog, Mai 1990a. Esimene Eesti Slängi Sõnaraamat. – Slängist ja sõnaraamatust. <http://www.eki.ee/dict/slang/sissejuhatus.html> Vaadatud 17.06.2023

Loog, Mai 1990b. Laensõnad Tallinna koolinoorte slängis ehk ida pole ilmakaar. – Keel ja Kirjandus, nr 3, lk 167–169.

Mandel jt = Mandel, Aive, Kristiina Praakli, Virve-Anneli Vihman, Kadri Koreinik, 2022. Rahvateadusega noortekeelt kogumas. – Oma Keel 44(1), 16–21

Meister, Hendrik 2008. Slängi seos 12–19aastaste noorte tundmustega. – Oma Keel, nr 2, lk 28–38.

Milyoshina, Larisa 2021. Youth slang in the speech of a modern student. – baltic humanitarian journal, lk 365 – 368.

Must, Merle 2008. Hinnanguline sõnavara noortekeeles Nõo Reaalgümnaasiumi õpilaste keelekasutuse näitel. – Akadeemiake. Õpilaste teadusajakiri, nr 3(4), lk 119–135.

Praakli, Kristiina 2022. Sissevaade noortekeele uurimisse Eestis. Üldist ja üksikasjalikku. – Keel ja Kirjandus, nr 11, 1014–1030.

Pulk, Margaret 2013. Noorte slängisõnavara internetis. – Pärnumaa noorte teadustööd. III vihik, 2011–2012. Pärnu, lk 175–195.

Pääro, Sigrid 2000. Släng, vandesõnade olemus ja kasutamine eestlaste ja venelaste seas. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi arhiivis.

Rahvastikutoimingute osakond 2023. Rahvastik.
<https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiZDczNDJjNzQtMmVhYy00ZDZiLTlmYmEtMGZjNTIyMjMzOTM0IiwidCI6ImJmMjEzMWUwLTNmNjgtNDgxMy04NGVmLTJiZTQzNDdlZDM4ZSIsImMiOjh9> Vaadatud 17.06.2023

Sedneva, Anna 2016. Eesti laenu Tartu vene emakeelega noorte keelekasutuses. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool. Käsikiri Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi arhiivis.

Statistikaamet. Eesti Statistika. Piirkondlik statistika, Tartu linn 2023.
<https://juhtimislauad.stat.ee/et/piirkondlik-statistika-3/tartu-linn-79> Vaadatud 17.06.2023

Zabrodskaja, Anastassia 2005. Vene-eesti koodivahetus Kohtla-Järve vene emakeelega algkoolilastel. Magistritöö. Tallinn: Tallinna ülikool.

Zabrodskaja, Anastassia 2006. Eestivene keel(evariant) : kas samm segakoodi poole? – Keel ja Kirjandus, nr 9, lk 736–750.

Zabrodskaja, Anastassia 2009. Vene-eesti keelekontaktid. Keeletarvituse ja -muutuse grammatilised aspektid. Analüütiline ülevaade. Doktoritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Zabrodskaja, Anastassia, Helin Kask 2016. Eesti keele kontaktid.
<https://www.2017.inimareng.ee/ranne-identiteedi-ja-keelemuutused/eesti-keele-kontaktid/> Vaadatud 17.06.2023

Tender, Tõnu 1984. Tänapäeva õpilasslängi. – Keel ja Kirjandus, nr 3, lk 168–171.

Tender, Tõnu 1994. Eesti släng: olemus ja uurimislugu. –Keel ja Kirjandus nr 5, lk 293–297; nr 6, lk 346–355.

Tender, Tõnu 2000. Eesti õpilasslängi muutumisest ajas. Vahekokkuvõte. – Eesti keele all-keeled. (Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 16.) Toim Tiit Hennoste. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 138–147.

Toomejõe, Heidi 2008. Hinnanguline sõnavara noortekeeles. – Akadeemiake. Õpilaste teadusajakiri. II aastakäik, nr 2(3), lk 35–60.

Vihman jt = Vihman, Virve-Anneli, Kristiina Praakli, Maarja-Liisa Pilvik, Mari-Liis Korkus 2022. Kas noored on inglise keelega „obsessed“? Millest räägivad korpusandmed? – Philologia Estonica Tallinnensis, nr 7, lk 292–322.

Yildirim, Keithy 2015. Sõnamoodustus õpilaste slängisõnavaras (kahe Tallinna kooli 6. ja 7. klasside näitel). Bakalaureusetöö. Tallinn: Tallinna ülikool.

Мамаева, Светлана 2007. Речевой портрет коллективной языковой личности школьников 5-7-х классов. Самара: Самарский государственный университет.

Руденок, Екатерина, Обухова, Екатерина 2019. Словообразовательный анализ школьного сленга (на примере МБОУ СОШ № 20 г. Владивостока). – № 8 (28), lk 12–14. <https://moluch.ru/young/archive/28/1641/> Vaadatud 17.06.2023

Харькова, Елена, Амирханова Карина 2016. Способы словообразования в молодежном сленге русского языка. <https://cyberleninka.ru/article/n/sposoby-slovoobrazovaniya-v-molodezhnom-slenge-russkogo-yazyka/viewer> Vaadatud 17.06.2023

Kaudviited

Labov, William 1972. Sociolinguistic Patterns. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. – Viidatud: Hennoste, Tiit 2003. Eesti sotsiolektide seisund. <http://hdl.handle.net/10062/40639> Vaadatud 17.06.2023

Wyn, Johanna, Rob White 1997. Rethinking youth, London; Sage. – Viidatud: Korkus, Mari-Liis 2020. Miks nad blandavad? Koodivahetuse funktsioonidest viie rootsi-eesti kakskeelse teismelise näitel. Magistritöö.

The usage of the Estonian language in the school vocabulary of Russian-speaking teenagers on the example of one school in Tartu

Summary

The aim of my bachelor thesis was to examine the use of the Estonian language in the school vocabulary of Russian-speaking teenagers. I collected data from third grade (7th - 9th grade) students of one bilingual general-education school in Annelinna district. Most of the participating students were from the 9th grade (20 people), alongside five from the 8th grade, and eight from the 7th grade. The gender distribution was almost even, with 16 girls and 17 boys participating. As a data collection method, I used a questionnaire containing around 90 keywords related to the school field. The questionnaire was prepared in Estonian and Russian. 30 students chose the Russian questionnaire, 3 students chose Estonian. The students were asked to write the colloquial equivalents of the keywords prepared in the questionnaire in the form as they use these words or have heard others use them. I collected 2212 words with the data collector. After analyzing and checking the data, I included 2053 words in the data analysis. I used a quantitative method when analyzing the data.

The results of the research show that there were a total of 365 or 17.78% of Estonian words from the equivalent mentioned in the questionnaire of Russian-speaking students. The most Estonian words were found in the area of class-subject names, city districts and school names. A total of 126 different Estonian words were used. The proportion of English words was 1.17% (24 words in total). In total, the students used 14 special English words. The share of Russian words was 81% (1663 words in total). About 280 different Russian words were used.

By gender and age of the participants, the results showed the following differences. The data showed that the number of mentioned Estonian words increased with age. The older the student was, the more Estonian appeared in their vocabulary. 16-year-old girls used the most Estonian words (70 words in total). 13-year-old boys and girls used the fewest Estonian words.

The common share of the language use of Estonian-speaking and Russian-speaking students in the school-vocabulary is very small. Both Estonian and Russian-speaking teenagers use derogatory words in their vocabulary towards the teacher and other people. Both Estonian and Russian-speaking students use abbreviations in their school vocabulary, e.g. the Russian *mameua* and the Estonian *mata* in relation to subjects.

Regarding further research, I could compare the data of the Russian school vocabulary with the more recent data of Estonian school students to see the differences and similarities in the school-vocabulary of students from special language schools. It would also be interesting to examine whether the share of Estonian in speech or school-vocabulary increases after the transition to Estonian-language education. It could also be investigated whether Russian-speaking students also use the words mentioned in the questionnaire in their oral speech.

Lisa 1.**Eestikeelne küsimustik**

Tere!

Minu nimi on Karina Zathejeva. Õpin eesti ja soome-ugri keeleteadust Tartu Ülikoolis. Uurin oma bakalaureusetöös seda, millist koolisõnavara noored kasutavad. Kutsun ka Sind minu uuringus osalema.

Aitäh!

Sugu

Naine/Mees

Kui vana Sa oled?

13a/14a/15a/16a

Sinu emakeel

Eesti/Vene/Muu

Mitmendas klassis Sa õpid?

7 klass/8klass/9klass

Kirjuta iga sõna järel sõnad, mida kasutad ise või oled kuulnud, et teised õpilased kasutavad.

Valdkond: õppeainete nimetused

Eesti keel

Inglise keel

Vene keel

Muu teine keel

Kirjandus

Matemaatika

Loodusõpetus

Geograafia

Bioloogia

Keemia

Füüsika

Ajalugu

Inimeseõpetus

Muusika

Kunst

Tööõpetus, käsitöö ja kodundus

Kehaline kasvatus

Muu:

Kirjuta iga sõna järele sõnad, mida kasutad ise või oled kuulnud, et teised õpilased kasutavad.

Valdkond: kooli personal

Direktor

Õppealajuhataja

Klassijuhataja

Muu personal: psühholoog, sekretär, medõde, koristaja, valvur jne.

Muu:

Kirjuta iga sõna järele sõnad, mida kasutad ise või oled kuulnud, et teised õpilased kasutavad.

Valdkond: üritused

Teadmistepäev

Sõbrapäev

Õpetajatepäev

Tutipäev

Spordipäev

Jõulupidu

Muu:

Kirjuta iga sõna järele sõnad, mida kasutad ise või oled kuulnud, et teised õpilased kasutavad.

Valdkond: kooliruumid

Kool

Klassiruum

Aula

Spordisaal

Söökla

Vahetusruum

Tualett

Muu:

Kirjuta iga sõna järele sõnad, mida kasutad ise või oled kuulnud, et teised õpilased kasutavad.

Valdkond: koolitööd

Kodutöö

Kontrolltöö

Töödeparandus
Tunnikontroll
Ülesanne
Harjutus
Ettekanne
Muu:

Kirjuta iga sõna järele sõnad, mida kasutad ise või oled kuulnud, et teised õpilased kasutavad.

Valdkond: hinded

Hinne
Üks
Kaks
Kolm
Neli
Viis

Kirjuta, kuidas nimetad neid linnaosasi.

Annelinn
Ihaste
Jaamamõisa
Karlova
Kesklinn
Kvissentali
Maarja-mõisa
Raadi-Kruusamäe
Ropka
Ränilinn
Supilinn
Tammelinn
Tähtvere
Vaksali
Variku
Veeriku
Ülejõe

Kirjuta, kuidas nimetad neid koole ja nendes koolides õppivaid õpilasi.

Hugo Treffneri Gümnaasium
Miina Härma Gümnaasium
Tartu Tamme Gümnaasium

Tartu Annelinna Gümnaasium
Tartu Kristjan Jaak Petersoni Gümnaasium
Tartu Aleksander Puškini Kool
Tartu Descartes'i Kool
Tartu Kivilinna Kool
Tartu Jaan Poska Gümnaasium
Tartu Kroonuaia Kool
Tartu Waldorfgümnaasium
Tartu Täiskasvanute gümnaasium

Kirjuta iga sõna järele sõnad, mida kasutad ise või oled kuulnud, et teised õpilased kasutavad.

Valdkond: nutiseadmed

Arvuti
Tahvelarvuti
Klaviatuur
Projektor
Mobiiltelefon
Muu:

Vaata palun oma koolikotti ja kirjuta, millised koolitarbed Sul on kaasas.

Valdkond: koolitarbed

Kirjuta, mida sulle viimastel päevadel koolisöökla pakuti.

Valdkond: koolisöök

Palun nimeta, milliseid riidesemeid Sa täna kandsid.

Valdkond: riided

Kirjuta iga sõna järele sõnad, mida kasutad ise või oled kuulnud, et teised õpilased kasutavad.

Märkus
Vahetund
Spikerdamine
Hilinemine
Põhjuseta puudumine
Koolilaps
Pinginaaber
Hea õpilane
Halb õpilane
Muu:

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karina Zathejeva,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Eesti keele esinemine venekeelsete teismeliste koolisõnavaras Tartu ühe kooli näitel“, mille juhendaja on Kristiina Praakli, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Karina Zathejeva

17.06.2023